

6-timmars arbetsdag och en god bok

vi människor

Hon jobbar som läkare på dagen och blir inlåst i en cell på natten. En av Chiles kvinnliga politiska fångar

Räntan - det ekonomiska fenomenet, som är som cancer på samhällskroppen. Ett sätt att göra pengar på pengar.

6 timmars arbetsdag för båda. Då först blir vi jämställda, och får tid att vara människor.

INNEHÅLL:

- 2 "Arbete pågår"
Marie-Louise Carlberg
- 4 Ledare Det var lättare förr
Aase Bang
- 5 Vi fick bråka om allt
Zaida Hagman
- 6 Man kan inte äta pengar
Marianne Pässe
- 10 Pengar kan inte arbeta
Helena Fernandez
- 12 Kampen om brödfödan
Marie-Louise Carlberg
- 13 Borgerskapets främsta ritual
Maria Jacobsson XefoReportage
- 15 Förbindelser
Marie-Louise Carlberg
- 16 Kampen om ett livsrum
Eva X Moberg
- 18 Mormor
Ann Sofie Ellbrant
- 19 "Att ha tid att vara människa"
Ianthe Holmberg och Gunvor Persson
- 29 Låt oss göra oss synliga
Marianne Soutukorva
- 30 "Jag ser patriarkatet komma tillbaka"
Helena Ericsson
- 32 Dömd för människovård
Tord Ajanki
- 35 Kvinnoförtryck väcker motstånd
Erni Friholt
- 36 Vardag i slummen
Erni Friholt
- 38 Spilld mjölk och röda tulpaner
Marja Wallmark
- 40 EG - ännu ett ök för kvinnorna
Gudrun Schyman
- 42 Dikter
Mari Jonsson
- 43 Recension
Erni Friholt
- 44 Fredsforskare om framtiden
Ola Friholt
- 44 Brev till Sten Andersson
Barbro Andersson
- 45 Sommaren 1990

"Arbete pågår"

av Marie-Louise Carlberg

Idag har jag varit på en fotoutställning, och sett bilder på människor i arbete.

De flesta bilderna berättade om utsugning, förnedring och stöld.

Med utsugning menar jag att fabriksägare, plantageägare, gruvägare och andra sorters ägare, använder det enda den egendomslösa människan har att leva av - sin arbetskraft. Och den kraften utnyttjas maximalt och hänsynslöst.

Förnedringen ligger i att ägaren har all makt, och att den som inget äger är maktlös. Att ägaren förfogar över den egendomslösas liv för egen vinnings skull - däri ligger stölden.

En bild visar en svart sydafrikansk kvinna i en rik vit kvinnas sovrum. Hon bäddar den fina sängen. På bilden under sover en svart säsongsarbetare i något som liknar en sockerlåda.

Här i Sverige, på Volvos löpande band, sitter en ung kvinna ner ett ögonblick. Hon har sitt verktyg i handen och väntar på nästa bil. Hennes arbetsmoment tar två minuter. Likadana rörelser, under lika lång tid. Man ser i hennes ögon att hon är bestulen.

Om ni har tur, hinner ni se denna utställning, den slutar den 10 juni. Platsen är Wernerska villan i Göteborg.

Under flera år har Per Uno Ågren och Rune Hassner, intendent för Hasselblads center, "grävt sig igenom negativlådor och buntar av fotografier i bildarkiv inom och utom landet".

Detta för att förbereda utställningen "Arbetets värld", som med närmare 500 fotografier skulle ha visats hösten 1989 på Arbetets museum i Norrköping.

Nu blev det inte så, muséet öppnas inte förrän 1991. Under "väntetiden" visas en del av bildmaterialet på denna utställning.

"Fotograferna har under olika tidsskeden, med olika social bakgrund och politisk tillhörighet - och med olika uppsåt - gestaltat sin subjektiva syn på "arbetets värld", skriver Rune Hassner i utställningsfoldern. "Det gäller att rädda en viktig visuell dokumentation om vår vardag och vårt arbetsliv och göra den tillgänglig".

Avsikten med utställningen har varit att beskriva, upplysa, avslöja, och ställa krav på förändringar.

"Förhandsvisningen" i Wernerska villan i Göteborg, lever upp till sina intentioner. Så håll ögonen öppna i Norrköping 1991, om ni missat denna.

Bilder från "Arbete pågår"

Bärare i Puno, Peru, 1955. Bild: Georg Oddner

Bild: François Kollár

Royal Ascot Races, England. Bild: Ian Berry

Kvinnlig kolleverantör, Paris 1917. Bild: Agence Rol

Det var lättare förr

av Aase Bang

Då var Sverige världens bästa land, med en välfärdsolitik som var ett föredöme för hela världen. Då var politiker hederliga och tjänstemän omutliga - ingen kom på tanken en gång att svensk överhet kunde vara till salu. Då stod socialdemokraterna alltid på småfolkets sida.

Nu är vi inte så blåögda längre. Vi vet att politikern som vänder sig så förtroendefullt till oss via TV-skärmen kanske ljuger oss rakt upp i ansiktet. Vi ser hur välfärden vittrar sönder, hur äldreomsorgen har kollapsat, hur dagisöerna växer, hur den offentliga sektorn går på knäna. Vi märker alla hur höjda hyror, ökad moms och de eftersläpande kvinnolönerna skapar sociala orättvisor.

Inte råd med välfärd

Det är mycket i det politiska spelet som vi inte förstår. Utnyttjar politikerna och deras rådgivare vår okunnighet? Hur är det till exempel möjligt att vi efter flera års högkonjunktur inte har råd med vård, skolor och kultur?

Är Sverige verkligen ett land i kris? Enligt Nicolin och Werthén har vi inte råd med välfärd och offentlig sektor.

Men enligt Sven Grassman ljuger dessa herrar medvetet om våra utlandsskulder, budget-underskottet och marknadskrafterna.

Sven Grassman är en av mina idoler. Orädd och kontroversiell, och trots att han är nationalekonom använder han ett språk som jag förstår. Hans bok *"Till en kvinnlig vikarie"* vänder sig direkt till alla oss kvinnor som arbetar inom den offentliga sektorn - antingen vi nu är vikarier eller fast anställda.

Redan i *"Det plundrade folkhemmet"*, som kom för fem år sedan, påvisade Grassman att den så kallade krisen är en metod för de rika att bli ännu rikare.

"För 15 år sedan var Sverige världens rikaste land, skrev han i en intervju i Aftonbladet nyligen. "Vi hade de högsta reallönerna, flest kvinnor ute på arbetsplatserna, kulturen hade ganska mycket pengar, här fanns nyskapande och framtidstro. Kvinnans roll var starkare här än i de flesta andra länder. Löntagarna kände tillit".

Den "svenska modellen" en myt

Idag är Sverige ett låglöneland. Välfärdsstaten är avskaffad, och det är väl

bara Öststaterna som fortfarande tror på den svenska modellen.

"Ska detta kunna ändras", säger Grassman, "måste regeringen släppa det 15-åriga ekonomiska strupgreppet - med en ensidig satsning på exportindustrin - och se till att vi kan börja bygga upp skolorna igen, satsa på vården, på barnomsorgen, på kulturen - öka den privata konsumtionen och bygga ut den offentliga sektorn gradvis". Det tycker vi med.

Ett av de viktigaste kvinnokraven både igår och idag är sex timmars arbetsdag. Behöver du argument för sex timmars-dagen, hittar du dem i *Ianthe Holmbergs* och *Gunvor Perssons* utmärkta artikel i detta numret. Vi tror den kan bli ett viktigt slagträ i debatten. Varför inte använda den som underlag för en studiecirkel?

Vi måste beväpna oss med fakta - vi har inte råd att vara blåögda längre. Det är inte bara i Östtyskland som politikerna behöver en påminnelse: "Det är vi som är folket!"

VI MÄNSKOR utges av Svenska Kvinnors Vänsterförbund.

POSTADRESS: Stigbergsliden 5,

414 63 Göteborg

Tel: 031-42 28 94.

ANSVARIG UTGIVARE: Aase Bang

REDAKTION: Marie-Louise Carlberg, Barbro Andersson.

PRENUMERATION: 100 kr. Stödpre-numeration 150 kr.

Gåvoprenumeration 85 kr.

POSTGIRO: 90 24-1

VI MÄNSKOR utkommer med 4 nr/år.

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Barbro Andersson, Aase Bang, Marie-Louise Carlberg, Erni Friholt, Zaida Hagman, Lena Malm och Agneta Wi-rén.

Redaktionen ansvarar endast för beställt material.

TRYCK OCH SÄTTNING: Komo-tryck AB, Uddevallagatan 14. Box 6013, 400 60 Göteborg.

Nästa nummer av VI MÄNSKOR kommer att handla om Makt-motmakt och maktlöshet. Bland andra medverkande skriver Sara Lidman om makten. Tidningen kommer ut i början av september. Redaktionen vill påminna om att vi gärna vill ha bilder till vårt arkiv. Gamla och nya kvinnobilder, från möten, demonstrationer, eller vad helst ni tror kan vara av intresse. Samtidigt passar vi på att tacka för de stödprenumerationer vi fått. Alla som tagit en stödprenumeration eller en gåvoprenumeration, ber vi ringa redaktionen, så skickar vi en gratistidning att ge till en vän.

Vi fick bråka om allt

av Zaida Hagman

Hur kunde det bli så här?, hur kunde ni låta det gå så långt?, säger de unga kvinnorna, - och släpar matkassarna till dagis, hämtar ungarna, lagar mat, tvättar, städar, sover - vi orkar inte längre! Vart tog alla löften vägen, hur ser vårt lika värde ut, var är 6-timmarsdagen?

Ja, inte vet jag. Jo, om jag tänker efter, så vet jag. Det var så här det började...

När kvinnorna började kämpa för rätt till utbildning, rätt till arbete, rösträtt, rätt till sin kropp, så gällde detta en viss sorts kvinnor - de som hade råd och ork att tänka på sig själva.

Arbetarklassens kvinna har alltid haft "rätt" att arbeta. Bland annat arbetade hon hos den arbetsrättsskämpande kvinnan. Eftersom hon inte var dum, så lärde hon en hel del på "sin plats", såg orättvisorna i sitt sammanhang, och hängde på i kampen.

Männen som såg vartåt det barkade, påminde genast kvinnorna - glöm inte att ni först och främst är arbetarklass - sedan kvinna. Ni har inget gemensamt med borgarkärningarna!

Men kvinnorna kämpade för 8 timmars arbetsdag, för att få studera, för fri abort, för att få använda preventivmedel, för lika lön för lika arbete.

Det tog lång tid för männen att godta detta. Vad de tidigare kämpat för, var högre lön för att själva kunna försörja sin familj. Försörjningsplikten innefattade också hustrun. Så i detta fall sträckte sig solidariteten inte till deras kvinnliga arbetskamrater. För i de flesta borgerliga familjerna skulle männen klara att försörja sina kvinnor, så även i arbetarfamiljerna! Basta! Att massor av kvinnor hade familj utan man, var det ingen som erkände.

Kvinnornas kamp för lika lön började inte accepteras förrän på 50-talet. Innan dess

hade det varit självklart att kvinnor skulle ha lägre lön - det var ju ändå männen som stod för ansvaret. Denna skillnad på män och kvinnor, måste synas på något sätt.

Och kampen gick vidare. Likalön och lika skatt - allt fick vi bråka om, tro inte annat. Var sak har tagit tid och kraft att genomföra. Vi jobbade, pusslade ihop barnpassning, arbetstider och matlagning. Vi tvättade för hand, diskade för hand. Vi kämpade oss till tid för att gå på möten. När vi "tvingade" våra karlar att ta del i hemarbetet, kom tvätt- och diskmaskin in i hushållet.

Mina unga vänner, ni kvinnor som fortfarande släpar på matkassarna som vi gjorde förr, ni som fortfarande måste stjäla tid till politiska möten - och har skuldkänslor efteråt - ni kanske har rätt när ni klagar på oss för att det i grunden ser ut på samma sätt som för femtio år sedan. Vad har ni egentligen åstadkommit, frågar ni.

Kanske stirrade vi oss blinda på männens rättigheter, och ville "kalkera" deras privilegier, deras sätt att leva. Kanske vi "glömde" att hävda våra specifika kvinnliga egenskaper, som ingen man i världen äger. Kanske det var just oss själva vi inte vågade hävda... bestämma villkoren för att föda eller inte föda barn, bestämma formerna för barnens mänskliga rättigheter ... tala om hur en värld för människor ska se ut.

Kanske vi glömde att tala om allt det som männen inte förstår, eller inte vill förstå? Kanske vi inte vågade kräva att de skulle "se oss", erkänna oss som jämbördiga på våra villkor och ta oss på allvar.

Ni unga kvinnor vet säkert vad jag menar, och vi har börjat inse vad vi "glömde" och varför. Det finns fortfarande lika mycket att kämpa för, men nu - förhoppningsvis - med lärdomar av våra misstag, och med en annan medvetenhet.

Om man ska lära sig nåt nytt och användbart ska man gå på kvinnokonferens, skriver **Marianne Pässe** i denna artikel. Där träffade hon också **Margrit Kennedy**, och fick äntligen nyckeln till "alltings" sammanhang. Hon har sedan dess översatt Margrit Kennedys bok "**Ekonomi utan ränta och inflation**".

Margrit Kennedys tankar och kunskaper var säkert inte helt nya för Marianne Pässe, eftersom hennes egna kunskaper ligger så nära. Hon har läst "Global Utveckling" (humanekologi, u-landskunskap och internationella frågor) på Universitetet och är styrelsemedlem i Amazonasföreningen i HARRYDA.

Det handlar om regnskogsindianerna och deras överlevnad. Marianne Pässe är lärare i grundskolan.

"MAN KAN INTE ÄTA PENGAR"

av Marianne Pässe

Idag när alla människomassor inom östblocket upplever att förtrycket lyfts från deras hjässor och axlar, glädjs jag med dem! Något annat vore otänkbart. Men lika stor som min glädje är åt deras nyvunna frihet, lika stor är min ilska över den svenska massmediala bristen på analys, deras begäpande positivism över att östländerna nu äntligen ska kunna få ta del i det ljuva livet, det vill säga den kapitalistiska marknadsekonomin.

Jag menar att när nu ryssar, estländare, polacker (vilka ju gjort det länge), med flera, öppet kritiserar det kommunistiska planekonomiska systemet, så vore det faktiskt på sin plats att vi inte bara föll in i den välkända refrängen, utan att också vi började omvärdera vårt eget system. Det har i många år

förefallit mig så OINTELLIGENT att gängse nyhets- och "kultur"-förmedlare bara kunnat erbjuda mig och andra ett val mellan pest och kolera.

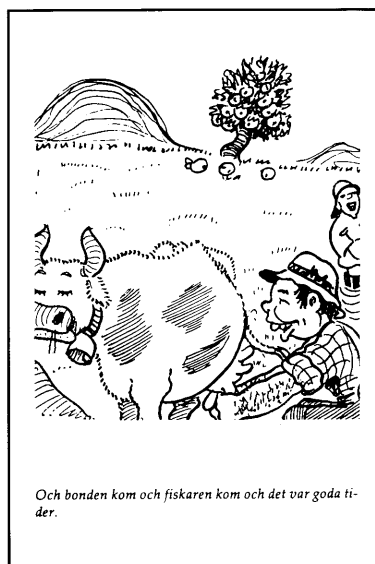
Det är kanske motsägelsefullt att själv falla in i glädjeren och samtidigt förarga sig över att pressen gör det. Men i det ena fallet rör det sig om en privatpersons känslor - som dessutom står i strid med förnuftet på så sätt att jag ju inte tror på den västerländska ekonomimodellen - och i det andra fallet rör det sig om fackfolk vars uppgift måste vara att åtminstone försöka ge en helhetsbild, en analys av fördelar och nackdelar...

Visst måste det kännas jättehärligt att få tänka och tala fritt, men de marknadsekonomiska resurserna, vinsterna, fördelas ytterst ojämnt, och hamnar

man på marknadens skuggsida utan försörjningsmöjlighet så lär inte tankarna bli så fria - bundna som vi människor är till vår biologi - För att travestera Brecht kanske man kan säga: först kommer maten, sen kan vi glädjas åt tankens fria flykt...

Här är viktigt att komma ihåg kommunismens grundidé: mat och arbete åt alla. Det är oförsämrat av oss i väst att "glömma" kapitalismens baksida och kommunismens rättmätiga kritik av densamma!

Jag har gått i svensk skola, som alla andra. Skam att säga går jag fortfarande kvar. Numera som lärare, lågstatus - lågstadielärare. I hela mitt liv har jag faktiskt problematiserat detta med inläring och tänkande. Först som elev, det är de viktigaste erfarenheterna

Bildserien är hämtad ur boken "Ekologisk ekonomi" - för ett samhälle i balans Åsaks förlag -85 (författare: Delin, Edsberg, Ekman, L)

därför att de drabbade mig på djupet. Jag försöker använda dem positivt nu i min lärarroll. Det första och viktigaste jag lärde mig var: Du kan inget - det är vi vuxna som vet bäst och kan allt. Här hjälptes lärare och föräldrar åt. Det var den tidigaste grundläggande erfarenheten.

Som tur var trodde jag aldrig riktigt på det! Åhej, det fria tänkandets triumf! Dock fick jag hålla inne med den hemligheten under hela min uppväxt. Med halvdanna skolresultat försökte jag "proppa" huvet med de uppmätta mängerna... Det blev trångt i den lilla skallen för där fanns, tack och lov, så mycket egna tankar. Nog hände det att jag kände mig dum - men jag träffade heller ingen annan som var riktigt klok, jo, någon gång i litteraturen, så tilliten till mitt eget tänkande - ja, nödvändigheten av ett "eget" tänkande, den känslan växte.

Det andra jag lärde mig var väl nåt åt det här hållet: Kunskap är mycket svårförståeligt, osammanhängande och med vissa undantag oanvändbart, i nuet. Jag lärde mig något om lärarna också: Dom var "fullärda" - jag kunde aldrig komma med någon idé eller tanke som dom behövde! Alltså, man kommer till en "vuxengräns" där man kan och förstår allt!

"Synvänder"

Hur i all sin dar det nu gick till i denna konventionella uppväxt, så började jag söka kunskap utanför strömfåran. En medfödd antiauktoritär ådra är en del av förklaringen, ett par annorlunda lärare kanske också. Faktiskt tror jag att den förkättrade flickskolan (Vasa kommunala) för mig var kunskapande på ett bra sätt. Jag slapp ju också kon-

kurrensen med pojarna... 100 procent läraruppmärksamhet fördelat på 25 tjejer istället för 30 procent på 15.

Jag träffade John som var kommunist och Erik som kallade sig socialist (han var egentligen socialdemokrat, men dom kallade sig socialister på den tiden) - vi tog studenten -68 och jag fick Maos lilla röda av Erik.

Något som på allvar ändrade mitt tänkande och min förståelse av omvärlden (eller snarare som gav mig en förståelse) var när jag läste Socialantropologi i Göteborg 1969-70. För första gången i mitt 20-åriga liv upplevde jag att nya kunskaper liksom bara rann in i huvet och stannade kvar helt utan ansträngning! Jag lärde mig något om mig själv och om kunskapens olika villkor. I en atmosfär av samarbete istället för konkurrens. Med en tillit till elevernas egna tankeförmågor (antiauktoritärt) och med lärostoff som kändes viktigt och var i högsta grad fattbart ("primitiva" samhällens ekonomi) så blev inläring ett riktigt kunskapande.

Yttrandefrihet förutsätter tankefrihet!

Jag frågar mig alltså: Varför i detta land av långvarig yttrandefrihet syns så lite av alternativa synsätt i den allmänna debatten? Jag tänker ta Schumacher till hjälp för att ge ett "delsvar". Han säger ungefär såhär i sin bok *"Litet är vackert"*: När vi är riktigt små så har vi ingen möjlighet att värdera informationen som kommer in. Vi absorberar omvärldens "sanningar" och det läggs en grund, eller byggs en struktur inom oss som vi framledes "tänker igenom". Detta grundlade mönster består av vår kulturs värde-

ringssystem och är sedan i vuxen ålder mycket svårt för oss själva att se. Det vore som att ögat såge sig självt, säger Schumacher.

I vuxen ålder, eller i ungdomen, har vi lärt förmågan att kritiskt granska, men den används mest på vardagliga och ytliga företeelser och problemställningar. Han säger också att vi har lätt att se dessa grundmönster hos människor som har en annan uppsättning än vi själva. Ofta ses det då som "fixa idéer", eller när det gäller andra kulturer som primitiva föreställningar eller myter.

Anledningen till att vi i pressen bara kan ta del av det redan kända, så att säga, är naturligtvis att journalisterna inte ifrågasätter vårt samhälles myter. De är en del av dem. Jag antar att de faktiskt riskerar sin ställning, kanske sitt arbete om de skulle gå utanför detta system. Vår yttrandefrihet är alltså inte total. Sen tror jag också att inte så många av dem (journalisterna) verkligen anstränger sig för att tänka själva. Vilka är då de "apparater" som vi här tänker igenom?

Jag vill nämna några med anknytning till ämnet:

- Den kapitalistiska marknadsekonomi, vinstmaximeringsprincipen
- Dualismen, tänkandet i antingen - eller
- Idén om ständig utveckling. Darwins idéer i botten. Den starkaste/bästa överlever.
- Patriarkatets dominans
- Myten om de "arbetande" pengarna och räntans självklarhet. Jag vill nu försöka bena ut vårt förhållande till ekonomin som trossystem - och som livsbas. Varför **kan** inte vi människor leva **av naturen**? Varför måste vi leva

tar med ett regnskogsfolk i Peru - hade alltså klart för mig skillnaden mellan de olika världarna.

1) den industrialiserade västvärlden, 2) de industrialiserade delarna av östblocket, 3) de länder i Afrika, Asien och Latinamerika som försöker utvecklas, enligt västerländsk modell, 4) ursprungsbefolkningarna, de som lever enligt en traditionell kultur och vill fortsätta med det. Till exempel samerna, eskimåerna, regnskogsindianerna.

Jag hade vid flera tillfällen visat hur vi i västvärlden ägnade oss åt utsugning av den så kallade tredje världen. Ett tydligt exempel som jag brukade ta fram är Triangelhandeln som försiggick mellan Afrika - Europa - Syd- och Mellanamerika under 300 år. Den förbjöds 1880 (den var då inte längre lönsam).

Under denna period skedde en överföring av rikedomar (guld, silver, bomull, tobak, te, med mera) till Europa av ansenliga mått. Vinsten på insatt kapital var 3000 procent (om jag minns rätt). Hursomhelst oerhörd!

När vi läser historia i skolan läser vi om industrialismens genombrott i Europa som en glansperiod av uppfinningsrikedom, företagarganda etc. Närmast som en parentes - och aldrig satt i direkt samband - nämns att 15 miljoner "slavar" (ett särskilt släkte?) exporterades från Afrika under denna tid. Det troliga antalet (enligt Basil Davidson) ligger mellan 30 och 50 miljoner - vilket vid denna tid var *nästan halva Afrikas befolkning* och de mest arbetsdugliga...

Samtidigt slog man sönder en begynnande hantverksindustri genom att göra Afrika till marknad för billiga bomullstyger från England. Gevären som exporterades i utbyte, bidrog naturligtvis till ökat dödande inom konti-

nenten.

Detta exempel berättar hur *den ursprungliga kapitalackumuleringen inom I-världen såg ut...* Utan den hade industrialismen inte haft något genomslag i Europa - åtminstone inte då. Människofientligt röveri och slakt var en förutsättning för vår omhuldade utveckling - och är så än idag!

Dessa samband var för mig logiska och viktiga att föra ut, för att skapa en helhetsförståelse. "Nyckeln" som jag nu fått via Margrit Kennedy är att *Räntan är en teknisk operatör med vars hjälp orättvisorna hålls igång och om vi tog bort räntan så skulle en viktig del av utsugningen genas upphöra.*

Ö-exemplet

En grupp människor får en ö i present. För att få igång en produktion och skapa ett välfärdssamhälle så bestämmer de sig för att följa de vanliga rutinerna för start av verksamheter; de lånar pengar i en bank. Låt oss anta att de tar ett lån på 10 miljoner "pengar" med 10 procent ränta över tio år, och att ön fungerar som säkerhet. Detta är de enda pengarna på ön.

Balansräkningen visar då att tillgångarna minskar med 1 miljon (räntan) per år och efter 10 år är alla pengarna slut och öborna blir tvungna att lämna över ön till långivaren!

Men så där skärande tydligt fungerar det inte i verkligheten, även om principen är densamma - då skulle väl alla begripa hur idiotiskt det var!?

Nej, det utförs på ett mer sofistikerat sätt:

Samma öbor tar ett 10 miljoners lån med samma räntesats. Pengarna minskar likaledes med 1 miljon per år *men* nu tar folket ett tilläggslån efter 5 år,

räntan stiger därmed till 1,5 miljoner och tillgången 2,5 miljoner! Följden är konkurs eller ett nytt lån...

(Exemplet är hämtat från *JAK-banken i Danmark. JAK står för Jord, Arbeta, Kapital*)

"När någon lånar pengar mot ränta uppstår det oundvikligen en brist på pengar så snart den som får ränteinkomster inte använder hela räntan till direkta inköp. Denna bristsituation orsakar ett lånebehov som i sin tur ger en ännu större bristsituation, och så vidare i all oändlighet". (*JAK, Sverige, Per Almgren*)

Denna bristsituation försöker staten "lösa" genom att ge Riksbanken order om att trycka nya sedlar - vilket i sin tur skapar inflation...om man inte samtidigt ökar produktion och konsumtion - vilket leder till ökade miljöproblem!

Eftersom riksbanken har monopol på att trycka sedlar i alla länder, så kommer skuldfällan så småningom att slå igen om oss alla!

U-länderna får 100 miljoner US-\$ i bistånd per dag. Deras dagliga ränteskuld är 200 miljoner US-\$.

En medvetandeförändring krävs

Margrit Kennedy är i sin bok noga med att påpeka att det behövs en medvetandeförändring. Vi måste ställa om oss till samarbete och inte konkurrens.

Det behövs också en annan syn på jordägandet (jorden skulle ägas kommunalt och brukas privat), en skatterform är också nödvändig. Allt detta ägnar hon flera kapitel åt... Det finns de som ändå menar - i ironisk ton - att hon förenklar, att det är något "religiöst" över att tro att man har hittat *lösningen*!

Nåväl, "tro kan försätta berg", sägs det. En god portion andlighet krävs säkert för att våga tro på en förändring idag.

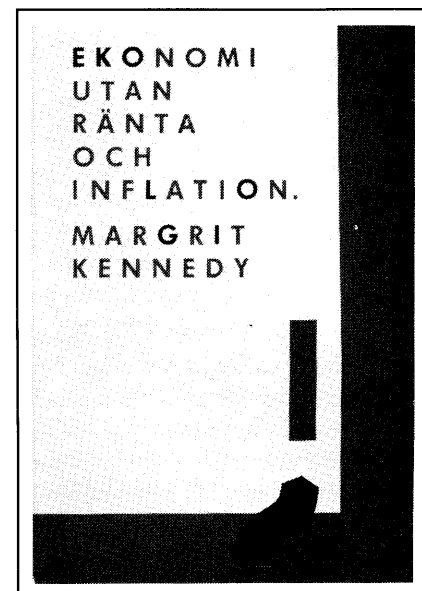
Gesell levde för 50 år sedan, han var en känd och aktad ekonom på den tiden. På 30-talet fanns i Sverige en "friekonomisk förening" som försökte påverka regeringen i Gesells anda. Keynes sa att "framtiden har nog mer att lära av Gesells anda än av Marx".

Jag ser faktiskt räntefrågan nu som en nyckel... Låt oss "kommunicera" (blanda) det bästa hos Marx och Gesell och Keynes, Bibeln och Koranen (som båda förkastar räntan). *om* vi tar bort räntan - som i en vidare betydelse är arbetsfri inkomst - så har vi skapat den första förutsättningen för en ekonomi som känner sitt beroende av Moder Jord.

PENGAR KAN INTE ARBETA!

av Helena Fernandez

Den unga västtyska arkitekten **Margrit Kennedy** ritade miljövänliga hus. Energisnåla byggnader av skonsamma material. Hon möttes alltid av samma reaktioner: - Underbart. Precis så skulle vi vilja bygga. Tänk om alla kunde börja hushålla med resurserna på det viset! Men det är omöjligt att genomföra. Det blir för dyrt.

När hon gång på gång hört samma sak beslöt hon sig för att ta reda på var knuten fanns. Varför avfärdades idéerna om ett miljövänligt byggande, trots att alla tycktes vara överens om att hennes lösningar var bra på alla sätt?

Margrit Kennedy for till USA och utbildade sig till ekonom. Det var sedan på en ekonomisk konferens som hon under en eftermiddag plötsligt förstod det samband hon sökt i så många år. Äntligen fick hon svar på frågan om varför det som alla tycks önska och betrakta som nödvändigt ändå är ogenomförbart. Svaret var kort: Räntan.

Margrit Kennedy har under fem år varit chef för den ekologiska planeringen vid *Interbau*, den stora internationella byggnadsutställningen i Berlin. Nu ägnar hon all sin tid åt att resa runt i världen och väcka intresset för ekologisk ekonomi.

- Räntesystemet har stora praktiska och matematiska svagheter och det orsakar ofelbart rovdrift på både människor och natur. Bankväsendets räntor är något vårt samhälle accepterar utan att vi i allmänhet alls förstår dess betydelse för våra liv och för jordens framtid.

Margrit Kennedy upptäckte en vanlig missuppfattning:

- De flesta av oss tror att vi bara betalar ränta för de pengar vi lånar på banken. I själva verket ingår räntekostnader i allt vi köper. Också i priset för mat, rent vatten och bostäder.

Hur stor del av priset som utgörs av kostnader för kapital varierar. Det är kostnaderna i produktionsledet som avgör. Enligt Kennedy utgör räntekostnaden 38 procent av priset för dricksvatten. I genomsnitt består halva den summa vi betalar för allt vi köper av räntekostnader.

- Detta drabbar småskaliga, resursbevarande investeringar. Ett exempel: Om man har att välja

mellan att investera i en solfångare som ger två procent avkastning på pengarna, och att sätta in dem på en bank mot avsevärt högre ränta, är det självklart att den resursbevarande investeringen lockar färre.

Kennedy hävdar att det finns grundläggande faktorer i vårt ekonomiska system som förhindrar att vi uppträder i samklang med det ekologiska system som vi är en del av.

Hon talar om tre olika kurvor som illustrerar olika tillväxtmönster:

- Den *linjära* tillväxten är mekanisk. Skaffar man fler maskiner ökar produktionen.

- Den *naturliga* tillväxten följer en kurva som stiger hastigt i början. När trädet eller barnet uppnått sin optimala storlek upphör tillväxten.

Hon påpekar att *växande* och *utveckling* inte är samma sak. När barnet slutar växa fortsätter utvecklingen men den är inte kvantitativ utan kvalitativ.

Den tredje tillväxttypen är *exponentiell* tillväxt. Liksom ekonomin. Räntesystemet leder till att pengarna fördubblas i allt snabbare takt.

- Räntan är det monetära systemets cancer!

Inflationen beskriver Kennedy som en fördold metod att beskatta folk. Nominellt kanske lönesumman ökar, men om inflationstakten är hög sjunker ändå det reella värdet. Inflationen är differensen mellan det rella och nominella värdet. Inflationen gör att pengarnas värde urholkas. Köpkraften sjunker.

- I Västtyskland är det en ytterst liten del av befolkningen som tjänar mer på räntan än de betalar. Det finns ett dolt fördelningssystem som hela tiden för över pengar från dem som har mindre än de behöver, till dem som lever i överflöd.

Under medeltiden var det annorlunda:

- Då betalade folk tionde till sina herrar. De hade det faktiskt bättre än vi. Mer än en tredjedel av varje dollar eller D-mark går idag till kapitalkostnader.

Kennedy anser att folk ska kunna investera i silver, guld och diamanter, men inte i pengar, för det är något som alla behöver. Hon hävdar att arbetslösheten sjunker i ett räntefritt samhälle, eftersom var och en behöver arbeta mindre. Färre fastnar i "ekorrhjulet", färre har höga lånekostnader att betala.

Margrit Kennedys modell bygger på att en skattereform genomförs. Skatten ska inte läggas på arbetet utan på produkterna. Detta leder till att konsumtionen minskar. Det blir förmånligt att reparera i stället för att köpa nytt. Dessa mekanismer medverkar till samspel med naturen istället för rovdrift.

Margrit Kennedys teorier är inga egentliga nyheter utan mer impulser till eftertanke och en sammanställning av kritik av räntan som förts fram vid olika tillfällen under historiens gång.

- Många stora politiker och religiösa ledare som till exempel *Gandhi*, *Muhammed* och *Luther* insåg problemet och försökte förbjuda räntor, säger hon.

Räntefrihet har existerat. Under en period i det medeltida Europa införde man ett slags betalningsmedel, *Brachteaten*, och avskaffade räntan.

- Den perioden står det inte mycket om i historieböckerna. Det hände inte så mycket då av sådant som räknas, det vill säga, det utkämpades inga krig. Däremot tillämpade man femdagarsvecka, kulturlivet blomstrade och man byggde fantastiska katedraler...

Ett av Margrit Kennedys andra exempel på erfarenheter av räntefrihet ligger närmare i tiden. I den lilla österrikiska staden Wörgl tillämpades under en period på 1930-talet en modell som stödde sig på ekonomen *Silvio Gesells* teorier. Han formulerade redan 1890

sina tankar om "en naturlig ekonomisk ordning". (Die natürliche Wirtschaftsordnung. Zitman Vergag 1904, nionde upplagan 1949).

I Wörgl använde man under ett år, vid sidan av det vanliga penningssystemet, 5000 "fria Schilling". De pengarna fick man bara betala en låg avgift på - en procent per månad - för att använda. Den som i slutet av månaden hade en "fri schillingsedel" i sin hand måste stämpla den på baksidan för att den skulle gälla. De som fick betalt i dessa fria schilling försökte att använda dem så snart som möjligt för att slippa avgiften. Under det år experimentet pågick cirkulerade dessa 5000 fria schilling 463 gånger, och skapade varor och tjänster för två miljoner schilling. Under en period då arbetslösheten runtom i Europa stadigt växte, sjönk den i Wörgl med 25 procent. Intresset för systemet blev stort. Hundratals byar och städer runtom i Österrike ville pröva Wörgl-modellen. Då ingrep nationalbanken och förbjöd systemet.

Kärnan i Margrit Kennedys ekologiska ekonomi är att vi bara ska skapa de pengar som samhället har användning av. Ingen ska kunna tjäna pengar på pengar.

- Pengar kan inte arbeta. Det kan bara människan göra. Varje krona i ränteinkomster har någon människa arbetat fram. Tredje Världen dignar under sin skuldbörda. Räntan tvingar dem att betala sina lån till den rika världen med mångdubbla belopp! Skuldkrisen gör hela världsekonomin explosiv.

Trots att Margrit Kennedy är övertygad om att vi står inför en världsomfattande ekonomisk kollaps är hon full av framtidstro.

- Vi lever i en period med stora möjligheter till förändringar. Människan kan återta en positiv roll i samspel med naturen. Frågorna om vår överlevnad är för allvarliga för att överlåtas till experter som bara kan resonera i termer av räntor och kapital, säger hon. Genom att våga tänka i nya banor och stödja experiment i Gesells anda kan vi hitta utvägar!

JAK - Räntefri Ekonomi

JAK (Jord, Arbete, Kapital) Riksförening för ekonomisk frigörelse)

är en idéell förening, som arbetar för att införa en räntefri ekonomi och organiserar ekonomiskt samarbete för lån enligt självkostnadsprincipen.

Föreningen är partipolitiskt och religiöst obunden.

Som medlem i JAK kan du, efter en tids räntefritt sparande, erhålla lån till en kostnad som motsvarar 1,7-4,4 procent effektiv ränta per år!

Kort om JAK

JAK informerar om ekonomi, ränta och miljö genom föreläsningar, seminarier och artiklar i JAK:s egen medlemstidning och i andra tidningar och tidskrifter.

För att praktiskt motverka räntans skadliga verkningar och verka för en räntefri ekonomi, driver JAK ett sparlånesystem där man sparar

pengar utan att få någon ränta, lånar pengar utan räntekostnader och kan se till att ens egna pengar bara lånas ut till miljövänlig verksamhet.

De första insättningararna gjordes 1967, det första lånet betalades ut 1970. De senaste åren har intresset för JAK vuxit snabbt. Utlåningen var i slutet av 1989 cirka 14 miljoner kronor.

Kostnaderna för ett lån motsvarar 1,7-4,4 procent effektiv ränta. Vid små lån (under cirka 10 000) med kort amorteringstid (3 år) blir den effektiva räntan högre.

Kostnaderna för ett JAK-lån är avdragsgill som förskottsrenta.

Antalet medlemmar var i slutet av 1989 cirka 1 800.

De administrativa kostnaderna hålls nere bland annat genom idéellt arbete.

JAK:s räkenskaper granskas årligen av auktoriserad revisor.

Du som vill verka för JAK:s syften och stödja

verksamheten kan bli medlem. Medlemsavgiften per år är 100 kronor för enskild medlem, för övriga medlemmar i samma hushåll, studerande och pensionärer: 50 kronor. Underkonto/gruppmedlem: 25 kronor.

Sätt in din medlemsavgift på pg 67 15 80 - 9 och ange namn och adress och att du är ny medlem.

När du betalat medlemsavgiften sänder vi blanketter för att öppna konto och kompletterar regler för JAK:s fördelningssystem. När du fått ett konto kan du börja spara i JAK:s fördelningssystem!

Nu är vi cirka 0,02 procent av Sveriges befolkning...

Blir vi 0,2 procent kommer vi att vara ett intressant exempel.

Blir vi 2 procent förändrar vi samhällsekonomin!

Kampen om brödfödan, - sägs det, när någon försöker förklara vad alltegentligen går ut på. Och i grunden är det faktiskt så.

Under alla de årtusenden som gått, har metoderna att skaffa mat förändrats, och en del påstår att de också förfinats. Man kan diskutera det sista påståendet, men hålla med om att man inte blir lika smutsig om fingrarna längre.

Under olika tider och på olika håll i världen, har människor skapat ritualer kring maten och måltiden.

För de människor som trott och fortfarande tror på andarna i vinden, i havet, träden, regnet och myllan, är det viktigt att visa sin tacksamhet över gåvorna, och ger därför tillbaks en del som offer till gudarna.

I andra kulturer, där människor går på torget eller i snabbköpen och väljer varor efter hur mycket pengar man har i sin portmonnä, gäller helt andra regler. Nu handlar det om tid, ork och sociala villkor.

De som har råd odlar medvetet sina privilegier, och ser på ett eller annat sätt till att föra traditionerna vidare. Ett bra sätt är att använda stunden vid middagsbordet. Där lär sig barnen vett och etikett, där diskuteras det man upplevt under dagen, där bekräftar föräldrarna vad de tycker är rätt och fel här i världen.

Vad händer med de familjer som inte har tid, ork och råd att äta tillsammans? Har de som är stressade inga gemensamma värden att diskutera runt middagsbordet? Och ska vi egentligen vara glada åt microvågsugnen?, som sägs spara vår dyrbara tid.

Är det bra för ungarna att sätta in sin färdiga måltid i den, och sen äta ensamma framför skychannels smatter innan mamma kommit hem från jobbet?

Vet våra ungar vad mat egentligen kommer ifrån?

Och hur var maten i bamba idag? Gick det att äta där i lugn och ro? Gick det att äta maten överhuvudtaget? Det är ingen tillfällighet att de människor som "kommit sig upp" lägger stor vikt vid måltiden.

På nästa sida kan vi se hur överklassen i "matkulturens land" Frankrike intar sin föda.

Man kan också äta tillsammans i all enkelhet. Här är ett recept på ett bröd att avnjutas tillsammans med goda vänner.

Marie-Louise Carlberg

"Vårt dagliga bröd" Bild: Erich Hartmann. Bilden finns med på utställningen "Arbete pågår", Wernerska villan, Göteborg

VÄNSKAPSBRÖD

4 bröd

4 dl ljummet vatten
1 del rågkross
1 dl vetekross
3 tsk salt
3 tsk kummin
2 dl lingonsylt (ev marmelad)
1 dl russin
1 dl linfrö
1 dl vetekli

5 dl kokande vatten
2 pkt torrjäst
1,8 - 2 liter vetemjöl (vanligt vitt)

Gör så här:

1. Blanda samtliga ingredienser ovanför strecket i en stor bunke och rör om. Låt dra till nästa dag eller 5-6 timmar. 2. Häll det kokande vattnet över gröten, som då blir jäsvarm, 40 grader. Blanda torrjästen med mjölet och arbeta in så mycket mjöl att

degen släpper bunken. 3. Arbeta degen på mjölat bakbord. Forma 4 runda bröd och lägg på bakplåt. Sätt ugnen på 250 grader (och ställ bakplåtarna att jäsa i värmeugnen utan att tända den.) Jäses 20-25 minuter. 4. Grädda bröden 10-15 minuter eller tills en hård gulbrun skorpa bildas. Får svalna på galler under bakduk. PS! Du kan även jäsa brödet som vanligt i rumstemperatur cirka 30-40 minuter.

LYCKA TILL!

Den fina supén.
Kopparstick av
J.S. Helman, 1781

BORGERSKAPETS FRÄMSTA RITUAL

av Maria Jacobsson, XEFO REPORTAGE

För mer än 20 år sedan, 1968, ansattes bourgeoisien - borgarbrack-orna, hårt från vänster. Det blev en vändpunkt för borgarklassen. Gamla värderingar ifrågasattes och nya tillkom.

Men vissa saker ruckar man inte på. Till dessa hör måltiden. Bourgeoisien använder måltiden som sitt främsta redskap för att underhålla och bevara sin sociala position i samhället.

Dessa slutsatser dras av Annick Sjögren-de Beauchaine i hennes etnologiska avhandling *The Bourgeoisie in the Diningroom*. Hon har studerat ett hundratal franska familjer ur borgarklassen under några år.

Av praktiska skäl har hon begränsat sig till 6:arrondissementet i Paris, ett borgerligt och högreståndsmässigt distrikt sedan länge. I samma område ligger Quartier Latin där studentupproret ägde rum 1968.

Efter -68 tvingades borgarklassen att skapa nya traditioner, attityder och beteenden som var anpassade till nya värderingar och moraluppfattningar.

"Borgarna skapar inget, de tillägnar sig allt. De utnyttjar i eget syfte sådant som inte tillhör dem. De är praktiska och letar efter det som fungerar bäst. Till exempel har de tillägnat sig alla förslag och strömningar från vänster. Dem har de använt, under förevändning av egna uppfinningar för att förbättra, utveckla och djupare förankra det borgerliga samhället". Så formulerar borgarnas kritiker det.

Befäste sin makt

Franska revolutionen var mycket en borgarnas revolution, där de drog nytta av arbetarnas missnöje och misär. Efter revolutionen bekräftades borgarna som en grupp med makt och inflytande i samhället. De la monopol på handeln, och enligt Marx blev de också de som härskade över produktionsmedlen.

Den moderna bourgeoisien har fortfarande makt och inflytande. Generellt är de högt utbildade, över genomsnittet i Frankrike. De har höga poster i offentlig och privat verksamhet. Både kvinnor och män har god utbildning.

Men visst finns det en frustration inom bourgeoisien. Det gäller att bevara positionen som elit, samtidigt som man bör bejaka likställighet och demokrati. För att bevaka sina intressen lägger bourgeoisien vikt vid idealen arbete, plikt och stränghet. Å andra sidan vill man också

njuta av livet enligt latinsk tradition.

Måltiden är helig

För att hålla dessa vid liv och också skapa nya, modernare traditioner använder sig bourgeoisien av ett aktivt och effektivt redskap. Måltiden. Den är helig som normsättare och för att etablera nya sedvänjor. Den håller borgarna fast vid och det är sällan det slafsas vid någon hamburgerrestaurang.

"Som jag ser det så är måltiden en institution. Där är en meny (förrätt, huvudrätt och dessert), man sitter, man pratar och är tillsammans", säger en representant för bourgeoisien i Paris.

Dag efter dag, vecka efter vecka äter, umgås och utbildas man vid middagsbordet. Det är övning som ger färdighet och den präglar individen som deltar. Bourgeoisiens sätt att se på och använda måltiden har blivit ett varumärke.

"Förutom i böcker har jag lärt det mesta vid middagsbordet. Min bror och jag talade mycket med vår far under måltiderna", beskriver en äldre general mycket talande måltidens fostrande roll.

Att handla och göra ordning maten ger kvinnan en viss status och makt i hemmet. Ofta har hon barnen med sig som får lära sig vad som är rätt och fel, bra och dåligt i fråga om matkultur. De äter måttfullt, men bra och gott. Likadant är det med vinet, inte mycket, men bra. Till vardags dricks numera vatten till maten.

"Jag tror att man kan lära sig smak, ja det tror jag. Den är ett resultat av ett annorlunda sätt att laga maten, föräldrarnas inflytande, av vad de uppskattar, säger en madam om smak. Middagen äts ganska sent, mellan sju och nio på kvällen. Man tar god tid på sig. "Måltiden är ett utbyte, en chans till kontakt med varandra. Vi hade en gång en svensk au-pair-flicka. Hon var bra förutom när det gällde måltiderna. Hon förstod inte alls. Hon kastade i sig maten på några minuter och pratade inte alls", klagar en annan madam...

Saltlånga och kubb hemma hos Grundéns på Karingön. Kanske inte fint efter den franska bourgeoisens mått mätt, men de som ska äta denna måltid har själva fångat fisken, och odlat sin potatis. Bild: Lars Johansson

I äldre familjer är det kvinnan som lagar maten, i yngre delar man på hushållsbestyren, i alla fall om båda arbetar. Fadern är familjens överhuvud, det kan markeras av att han skär upp och portionerar ut maten och leder samtalen. Det hela är mycket sofistikerat.

Bordskick - en konst

Bordsskicket är nästan upphöjt till konst. Även om familjen till vardags inte är så formella så antas barnen lära sig denna konst.

Middagen är också tiden för social samvaro. I gångna tider tilläts inte barnen tala vid måltiderna men det har ändrats bland annat till följd av utvecklingen efter -68. Måltiden har mer av familjemöte över sig nu, förr var reglerna mer stereotypa och stela. Även om man diskuterar och argumenterar öppet så kan man inte gå över en viss gräns. Man ska uppföra sig och vara välpfostad.

Vid middagsbordet formas värderingar och attityder om samhället och livet. Familjen skapar sina egna ritualer och alla måste följa dem, något som också ger en känsla av trygghet.

"Min man insisterar på ritual, i hans familj var det viktigt. Han gillar det goda livet, att äta och dricka gott. Vi firar vid minsta anledning", säger en kvinna ur arbetarklassen, gift med en man ur bourgeoisien.

Måltiden - en barriär för utomstående

Det är också vid måltiden som den utomstående märker att bourgeoisien sätter barriärer utåt.

De är inte klart uttalade men den som inte är tillhörig får inte fritt tillträde hur som helst. Vill man bli accepterad så får man anpassa sig efter seder och bruk för att bli "Comme il faut", som man säger. Bourgeoisien håller distans och släpper inte folk in på sig.

"När min syster förlovade sig, så kändes det konstigt att ha någon annan person med vid måltiderna. Vi kände honom, samtidigt som han inte var en av oss, säger en ung flicka.

För dig och mig är kanske köket hemmets hjärta. Här äter och umgås vi. I det borgerliga hemmet fyller matsalen samma funktion. Det pluttiga köket ses som ett redskap för att få i ordning måltiden. Den moderna borgaren inser dock det logiska med att använda köket som matplats och bygger för att familjens medlemmar ska få plats. Men det känns inte helt bra för de flesta.

"Köket? Bara om vi har verkligen bråttom. Det är inte trevligt och barnen äter illa där", säger en fransk mamma.

En annan detalj är bordsduken. Den ger en speciell känsla.

"Bordsduken har sin betydelse. Vi har provat underlägg men det fungerade inte. Vi har också provat vaxduk, det finns riktigt trevliga sådana, men det var inte heller bra. Vi vill känna tyget, mjukheten och värmen i dukens material", berättar en familj ur bourgeoisien. Det är givetvis inte bara i Paris man jobbar på att bevara borgerskapets diskreta charm, som filmskaparen Bunuel uttryckte det.

Månen lyser utanför vårt fönster i Tel Aviv. På nära håll är allting stilla, det är bara katterna som skriker ut sin marshunger, och stegen från sena nattvandrare som hörs. På längre håll brusar stadens trafik.

Samma morgon hade vi flugit från Landvetter och Arlande, mötts i Köpenhamn och fortsatt vidare mot Israel.

Vid ett tillfälle då molnen skingrades, såg vi Karpaternas mäktiga bergskedja. Jordytan böljade, tornade upp i veckade snöklädda toppar, frusna bergsfloder syntes som vita snören ringlande ner mot låglandet. Vilken förunderligt skön värld vi lever i, hade vi sagt varandra.

Nu låg vi fyra kvinnor från Sverige i proviso-

En annan kvinna hade sagt; ni måste förstå att vår smärta är stor, att vi just nu i denna stund skadas, torteras och dödas. Att vi varje dag förnedras och förnekas. För många av våra kvinnor är det svårt att möta de israeliska kvinnorna och lita på dem. Det är ju deras söner som dödar våra barn. Hur ska vi då kunna ta deras händer?

Jag hade just somnat, och drömmer en dröm sammansatt av de ord och de ansikten jag mött under dagen. Drömmen mörknade och gjorde ont. Men den var inte min, utan den vita judinnans mardröm som jag hörde från rummet intill.

Utan att någonsin kunna förstå, hör jag frag-

FÖRBINDELSER

av Marie-Louise Carlberg

Palestinska och israeliska kvinnor demonstrerar tillsammans 8 mars i Tel Aviv. "Två stater - två folk", "slut på ockupationen", "kvinnor för frihet", var några av kraven.

Bild: Marie-Louise Carlberg

riska sängar hemma hos en vit judinna från Sydafrika. I sju år hade hon bott i Israel, utslängd från sitt land av myndigheterna. Som medlem i ANC ansågs hon vara en säkerhetsrisk och en förrädare av den vita regimen. Hon hade suttit fängslad i Pretorias fängelse, isolerad och torterad under tre månader. Nu sov hon i rummet intill, med öppen dörr. Efter tiden i fängelset kan hon aldrig mer sova med dörren stängd.

Under dagen i Jerusalem hade vi mött palestinska kvinnor. Kvinnor från olika organisationer, med olika grad av beredskap att möta de israeliska kvinnor som inte längre uthärdar landets behandling av palestinerna.

En kvinna hade sagt; vi måste mötas, vi måste börja prata med varandra, vi måste visa världen att vi kvinnor kan och är beredda att bryta hatet, rädslan och misstänksamheten för varandra. Den enigheten ger oss dubbel styrka.

ment av hennes mardröm. Den tysta natten fylls av ljud så fulla av skräck, och med en röst som hämtar upp läten från all världens fasa. Rösten övergår i en blandning av en vuxens utsatthet och ett barns övergivenhet.

Liten och rädd stoppar jag fingrarna i öronen. Jag orkar inte höra, orkar inte hjälpa.

Kvinnan i sängen bredvid tassar tyst upp, går in i rummet intill och tröstar. När hon kommer tillbaks talar vi viskande med varandra - om vår roll just nu, vad vi upplevt, och varför vi är här. Månen lyser fortfarande utanför fönstret och de andra sover.

Så sammansatt, så sammanflätat i tid och händelser. Vi fyra är här för att försöka vara en tillfällig bro för de palestinska och israeliska kvinnorna. Som ett ställe att mötas på.

Samma morgon flyger Nelson Mandela till Sverige.

Kampen för ett livsrum

av Eva X Moberg

På Kulturhuset i Stockholm pågår just nu en besynnerlig utställning med namnet "NCKUN-STBO - Stockholm, Berlin, Moskva". Alla som har möjlighet borde gå och uppleva den, för det rör sig om ett ganska sällsynt projekt: Ett samarbete mellan konstnärer från mycket skilda kulturella miljöer, ett samarbete där man söker gemensamma uttryck och förhållningssätt - även om det man vill uttrycka ibland ligger mycket långt från varandra. Allting är otroligt spännande. Tyskarna är lustigt nog väldigt samlade, nästan återhållsamma, och detta i dessa extatiska, förvirrade mursprängartider. Ryssarnas installationer är mycket märkliga allesammans, med gammal rysk (inbillar jag mig) spetsknypplarkonst parad med plastkalkoner och tecknade porrbilder.

Men det som jag ändå fastnade för, det jag hade svårt att lämna, var ändå svensken Peter Tillbergs bidrag, ett skrämmande ökenlandskap med askliknande vit sand där figurer av hopsurrad drivved är på väg mot ingenstans. Det är förfärande sorgligt. Jag vill nästan gråta. Ändå skulle jag vilja följa med, bli en av de där halvt förbrända gestalterna som är avskalade allting utom det som precis håller dem uppe, bara gå i det vita ljuset, skilda från varandra så som den yttersta utmattningen skiljer folk ifrån varandra. Det finns ett underligt sug i dessa tomma, rena landskap. Man vill försvinna i dem, de är så kravlösa, det finns igen näring, inget växande, bara överlevnad. Kanske är det en reaktion på det meningslösa överflöd vi lever i, känslan av att vara överhopad med prylar, trots att man egentligen ingenting äger, när man är överöst med flimrande intryck, information och möjliga möjligheter och ändå känner sig så tom.

I Wim Wenders film "Paris Texas" går en man ut i

Bild: Ingmar Jernberg

öknen och stannar där i flera år, för att bli kvitt ett förflutet han inte kan reda ut och en skuld han inte förmår bära. På frågan "varför" svarar han, ungefär: "I wanted to go out in a lonely vast country - where nobody ever asks for your name".

Kanske är det just så: När man inte orkar bära någonting med sig, när till och med ens eget namn är för tungt - då går man ut i öknen.

I alla spaghettiwesterns är det landskapet som spelar huvudrollen. Inte Clint Eastwood. Han är just "the man with no name" som kommer från ingenstans och rider vidare mot ingenstans, och säger ingenting. Istället är det landskapet som talar, och någon har kallat det ett mycket manligt landskap, där en het vind rasslar runt i förstenade känslor och ingen längre frågar efter någons namn. Ibland spills rött blod i sanden - det är spåren som blir kvar efter människan. Annars: Vit drivved, vita ben - och gamar som cirklar

under en oändlig, obruten himmel.

När jag går runt i vår stolta huvudstads citykvarter på kvällen, vilket jag iochförsig försöker undvika, får jag samma känsla. Men det är en paradox. Här har de byggt och byggt och byggt, det är en miljö totalt skapad av människor (eller liknande) och varje uns av natur och ursprunglighet är bortsprängd. Ändå ger det den här känslan av ofruktbarhet och förstelning, och ingen vill vara där, ingen trivs där, och när man har handlat det man ska och druckit den öl man vill ha på något av de yuppiehak som ersatt de naturliga mötesplatserna för människor - då åker man hem. Dit där vi faktiskt bor.

Jag bor i en förort, Fruängen, och det är en ganska ful och ny förort med ganska fula och nya hus utan egentlig charm. Men här har det hänt någonting som jag bara kan betrakta som människans seger över öknen. En "trots allt"-revansch. Våra hus här i kvarteret Orion är byggda som kollektivhus, det vill säga att i varje hus finns det stora gemensamma lokaler, kök, matsal, bastu och andra utrymmen som hyresgästerna kan använda som de finner för gott. Det är inte alltid sådant funkar, hur fint arkitekter och stadsplanerare än funderar ut det över sina ritbord. Hur skulle folk plötsligt kunna bli inspirerade att bo kollektivt, om än på en mycket blygsam nivå, när vi hela tiden uppmuntras att klara oss själva (och familjen), satsa på oss själva (och familjen) och ge fan i alla andra (och deras familjer)? Vi stänger aldrig våra dörrar, utom när Mattias är orolig för sin motorcykel.

Jag flyttade hit med min lille son efter en skilsmässa, med en inre öken efter några års förstenat äktenskap, och jag slog läger i en trea tillsammans med två kompisar. Då var det höst.

Nu är det sommar, och på gräsmattorna mellan husen vimlar ungarna och folk har picknick på filtar överallt och ofta är det grillfester med samba på nätterna, för här bor mängder av latinamerikaner. När jag och Anton (sonen) går upp tidigt på morgnarna, händer det att grillen fortfarande står och ryker utanför vårt köksfönster.

Jag älskar det här huset (trots att vi bråkar mycket, om städningen mest) och det känns som en nåd, faktiskt, att ha hittat denna lilla luftficka i det vacuum som råder.

Kampen för ett livsrum har jag och mina kompisar fört i många år, och den tog sin bokstavliga början när vi ockuperade huset på Skaraborgsgatan för mer än fem år sedan.

Alla stora städer har sina ockupanter. De är naturligtvis ett stort problem för de makthavande, inte minst därför att de ockuperade husen är centra för en intensiv politisk verksamhet som verkligen inte bara rör sig kring bostadspolitik (även om det är där det börjar) utan handlar om en mycket aktiv solidaritet

med världens förtryckta (om man fortfarande får säga så). Ockupanterna är mer kompromisslösa än de flesta, kanske därför att de inte har så mycket att förlora. Deras existens hänger på ett hår; de har med sitt sätt att leva utlämnat sig till all den repression ett samhälle är mäktigt. Samtidigt har ockupantrörelsen åstadkommit något som politiker och stadsplanerare borde sätta värde på om de hade något vett kvar i skallen, något som de själva aldrig har lyckats med: Den har skapat ett livsrum, en levande, dynamisk miljö som inte bara har med boendet att göra, utan om de flesta områden av människors liv. Kring de ockuperade husen har det vuxit fram en kultur som får turisterna att vallfärda till dessa områden, en färgstark, sprakande miljö som syns på långt håll. De lösningar på rent praktiska problem som vatten, el, matförvaring, försvar och kommunikation som ockupanterna har funnit, är ibland så enkla och geniala att man förstummas. I miljön ingår caféer och folkkök, fester och möten - precis allt det som den franske stadsfilosofen Henri Lefebvre säger kännetecknar en riktig stad, och som han påstår inte längre existerar, utan dog ut redan under den förindustriella epoken.

Våra hus på Skaraborgsgatan fick också snabbt denna prägel. Bakgården var ett tumult, ett skrotupplag fullt av bra-att-ha-grejer, med banderoller och flaggor, väggmålningar och ett virrvarr av arbetande och festande människor. Snön föll, och vi var kvar, eldade och tätade fönster och försvarade oss tappert mot ilskna skinheads.

Sedan åkte vi ut, i all stillsamhet, eftersom vi lovat att gå när de började sanera husen, och vi höll vårt löfte. Nu är det arkitektkontor i åttans bottenvåning, och allt är mycket tjugigt och nytt, men det är inte längre något livsrum, inte på samma sätt som det var.

Vi ockuperar inte längre hus i Stockholm, vi vågar inte, vi bemöts alltför brutalt och vi saknar det stöd som kunde ha gjort det möjligt ändå. Men kampen för ett livsrum går vidare; med tidningar, folkkök, bokhandlar, möten, föreläsningar, fester och caféverksamhet. Och på stan ser jag ständigt nya tecken på att människor försöker ta över öknen, klottret på väggarna är som ren poesi i mina ögon hur fult det än må vara, herregud, de försöker iallafall, de skriver sina namn i ett landskap där ingen frågar efter någons namn.

Man måste tillåta det oväntade, det som växer utanför staketet, hur ovanligt det än verkar. Makthavarna kommer aldrig att acceptera det, för deras makt bygger på det uniforma, på rädslan för att växa. Så det är bara att kämpa på. På väg mot vatten, i ständig strävan.

MORMOR

När barn föds ska mormor underrättas.
Mormor ska ropa Å och Vasäjerdu och
Demenarduinte.

Mormor ska rulla sina köttbullar runda
och steka dem varsamt i smör.
Mormor ska ängslas
rätt antal minuter över
en vattenkoppas farliga framfart.

Mormor ska be att få passa de små
och skrocka förtjust av glädje.
Nej förresten, skrocka,
det är morfars uppgift.

Men att sätta sig på ett flyg
gamla mänskan
och sen på vägen hem
glömma köpa godis på Danmarksfärjan!

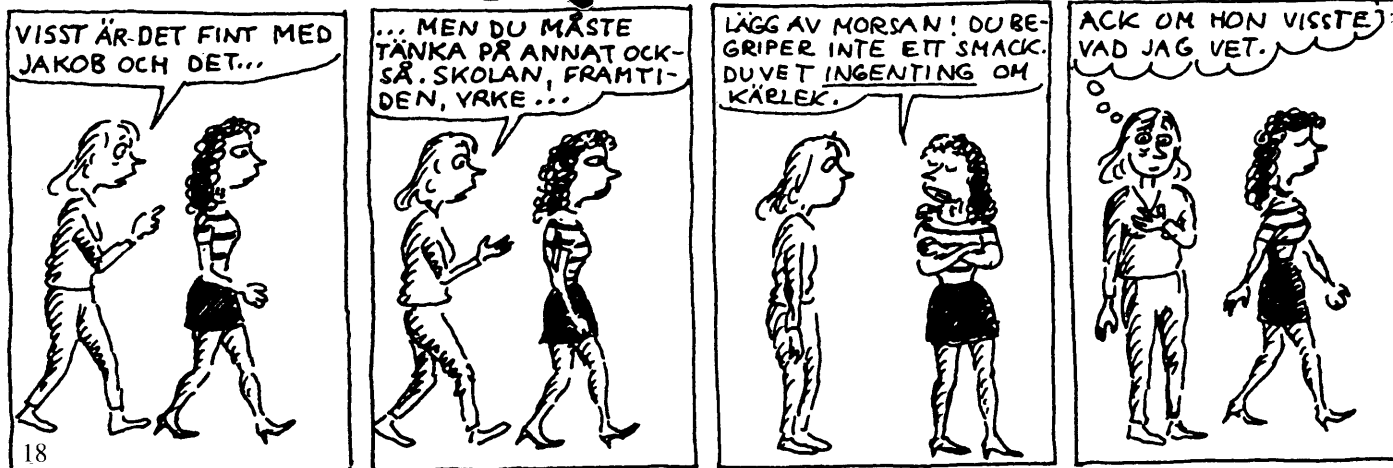
Kan man för övrigt tänka sig nåt
mer absurt än en mormor
i armarna på en förbrytare
från Århus?

Det kittlar av skratt under fotsulorna
när mormor räcker lång näsa
åt högen av gapande ungar.
Pilutta er,
era osnutna videogamar.
Mormor har åkt till Kina.

Ann-Sofie Ellbrant

Ensamma Mamma

CECILIA TORUDD

ATT HA TID ATT VARA MÄNNISKA

av Ianthe Holmberg och Gunvor Persson

Det var ganska länge sedan förslaget om sex timmars arbetsdag stod högt på regeringens lista över angelägna samhällsåtgärder. Sedan dess har viljan och intresset bland politiker och andra makthavare svängt. Det är inte möjligt längre, säger de, och sopar de goda intentionerna under mattan.

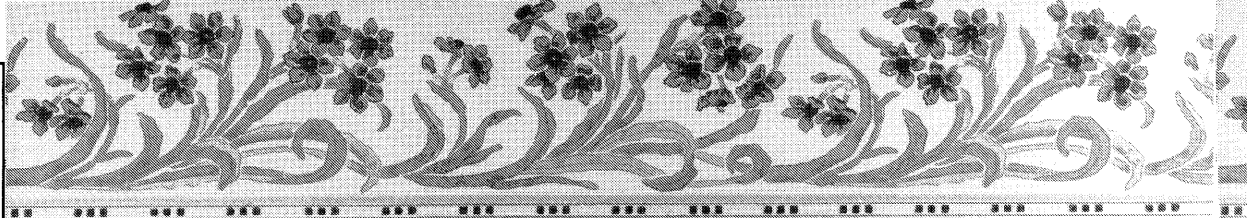

Ianthe Holmberg och **Gunvor Persson** heter två kvinnor som är övertygade om att sex timmars arbetsdag är den viktigaste förutsättningen för att skapa ett mänskligt och jämställt samhälle.

Ianthe Holmberg är språklärare på högstadiet i Göteborg och har varit politiskt aktiv i VPK sedan drygt 20 år. Hon sitter med i VPK,s kvinnopolitiska utskott.

Gunvor Persson är kanslist vid Ljusnarsbergs energiverk och före detta kommunalpolitiker. Hon satt med i VPK,s kvinnopolitiska utskott fram till maj i år, och var VPK,s representant i Arbetstidskommittén från 1987 till mars -89.

*När Ianthe Holmberg och Gunvor Persson märkte hur förslaget om sex timmars arbetsdag helst skulle glömmas bort, eller ännu hellre anses omöjligt att genomföra, beslöt de sig för att ägna sin lediga tid att föra fram frågan i rampljuset igen. De har samlat en mängd kunskap om själva frågan, och vet att många önskar sex timmars arbetsdag. Sex timmars arbetsdag är en **för** viktig fråga för att bli ännu ett sviket löfte!*

Vad är att arbeta lagom?

Man får olika svar från den heltidsarbetande småbarnsmamman med 74 timmars arbetsvecka, karriärkvinnan som satsar på sitt yrke, den medelålders mannen med markservice hemma, industriarbetaren vid bandet, lantbrukaren som egenhändigt sköter sin gård, den politiskt engagerade som känner sig otillräcklig, 20-åringen som just studsar ut i livet, vårdbiträdet i långvården.

Vår vardag ser så olika ut.

Klart är dock att kravet på sex timmars arbetsdag har vuxit sig starkt hos kvinnor som vill slippa ställas inför omöjliga val, vill slippa uppleva att ingenting blir riktigt helgjutet.

Livet rymmer så mycket - ett arbete som ger egenvärde och oberoende, kärlek och närhet till

De långa arbetsdagarna har kommit till i en värld dominerad av män som lämnat över ansvaret till kvinnorna att fostra barnen, sköta om de gamla och skröpliga och skapa ett ombonat hem att återvända till efter dagens värv. De fattar de avgörande besluten i samhället, de definierar problemen, deras sätt att organisera livet blir norm. När kvinnorna alltmer lämnat hemmet för att delta i arbetslivet, har denna manliga norm varit måttet på jämställdhet. Nu ska kvinnorna ta samma ansvar, är det mening, och göra samma jobb som männen. Men det gamla omsorgsansvaret har kvinnorna kvar. De är lojala.

När kvinnor nu är beredda att dela ansvaret med männen i arbetslivet, vad är då naturligare än att även männen är solidariska och delar ansvaret för den sociala omvårdnaden och för hemmets skötsel, med andra ord, dela på avlönat och oavlönat arbete.

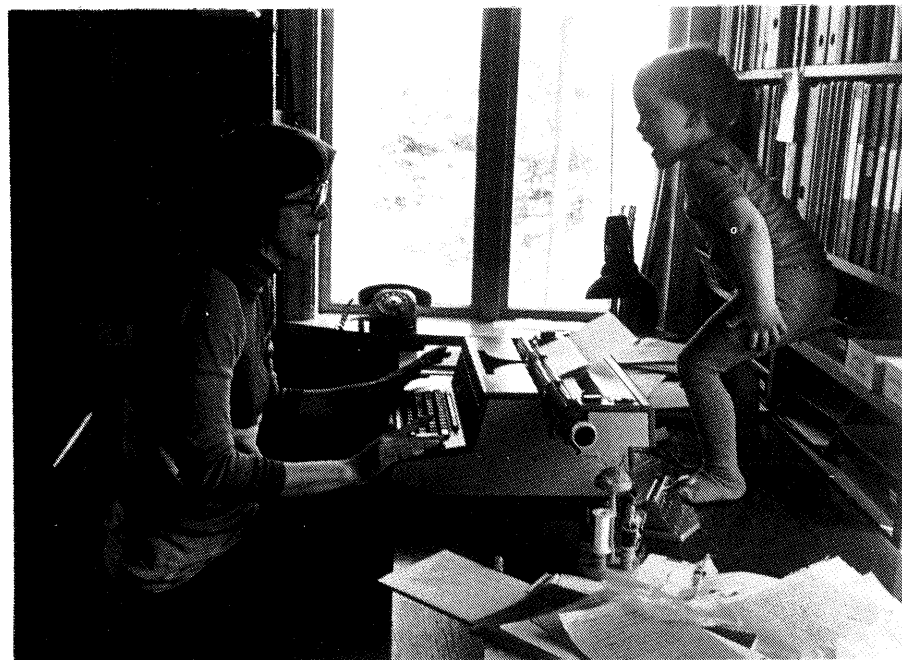
Vi delar på ansvaret i hemmet och utanför, vi delar på förtjänsten, vi delar på makt och inflytande. Detta kallar vi jämställdhet. Vi lovar ingen idyll vid diskbänken, men förutsättningar skapas för ett jämställt liv. Då vi alla arbetar sex timmar om dagen för att hinna med lönearbete och mänskliga relationer, istället för att mannen jobbar heltid eller mer, kvinnan halvtid eller mindre.

Då kan vi bryta könsrollsmönstret med en tudelad arbetsmarknad, där kvinnolönerna förblir låga, där deltiderna ger sämre möjligheter till vidareutbildning och befordran, deltider som leder till ekonomiskt beroende och inte minst dåliga pensioner, men där männen däremot ges möjlighet att avancera i yrket och trygga sin pension.

Ett gott liv

Det är denna självklara insikt som när vårt engagemang för sextimmarsdagen, som berör våra drömmar om vad som är ett gott liv. Denna känsla som föds ur vardagens behov, är vårt starkaste argument för sex timmars arbetsdag.

Även om vi bombaderas med argument mot sex timmars arbetsdag från SAF:s ekonomer, vet vi att vår vision av vad som är ett gott liv är mer verklighetsförankrad och därför mer sann. De underskattar vår människosyn och styrkan i våra krav. Det är inte genom att industrins hjul snurrar allt snabbare som vi får mer harmoniska människor. Jämställdhet kan inte mätas i pro-

Även om ungarna är det bästa vi har, så finns det tillfällen då man måste få vara ifred. Detta är en typiskt dubbelarbetande kvinna. Bild: Johanna Helander

en annan människa, barn att följa genom livet, släkt och vänner att känna samhörighet med, ett hem att pyssla om, en trädgård, berikande fritidsintressen, samhällsengagemang som ger mening åt livet, böcker att läsa, önskan att lära mer och utvecklas, sköna stunder utan krav....

Vad ska man välja bort?

8 timmars arbetsdag stjälar alltför mycken tid ifrån oss i detta enda liv vi får.

duktivitetstegringar.

Ofta hör vi att barnen är det värdefullaste vi har. Ändå accepterar vi många timmar på dagis, nyckelbarn som väntar ensam på att någon ska komma hem.

Papporna saknas i allför många barns och ungdomars liv. De har inte tid. De jobbar. Många anser att ungdomsvåldet skulle minska med fler närvarande pappor. Utan vuxna män att umgås och identifiera sig med, störs relationerna till omvärlden och barnens normsystem skadas. Även barnmisshandel, som ofta utlöses av en stressad livssituation, skulle minska med ett lugnare livstempo.

*Att ha tid
är viktigast*

Om mamman är hemma eller ej, är inte det viktigaste för en bra föräldra/barnrelation, säger forskare. Det som betyder mycket mer är att man har tid med sina barn när man kommer hem.

Inget liv är gott som inte tar hänsyn till de äldre. Det är vår tid de behöver, inte vårt dåliga samvete. På Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg dör var tredje människa ensam.

Vi har en debatt om demokratins villkor i Sverige. Det sägs alltför lättvindigt att vi är en demokrati, men kvaliteten i begreppet kan lätt urholkas och då är vi illa ute. Ett land som vårt har den demokrati det förtjänar. Demokrati förutsätter ett aktivt deltagande från folkets sida. När, var och hur ska vi hinna ta del av informationsflödet och kanalisera det till konkret engagemang och handling?

Livskvaliteten på våra arbetsplatser ökar med fackligt engagemang. Eller ska vi nöja oss med att betala avgiften, utse representanter och sedan klaga när det inte gick som vi tänkt oss? Mycket som ger ett rikt liv får stå tillbaka - man drömer, skjuter upp, prioriterar bort. Att aldrig göra det man skulle vilja göra blir ett livsmönster. Att gå på kurs, motionera, idrotta, handarbete, gå på bio, läsa, ställa upp för andra, ha tid tillsammans. Tänk att bara njuta av att inte vara tidsbunden, låta den cykliska tiden styra ett tag, den som låter saker och ting ta den tid det tar. Vi lever så tidsmedvetet med kalendern i hand, planerar och utnyttjar tiden maximalt, låser oss.

Skulle vissa människor ha svårt att fylla fritiden med sex timmars arbetsdag?

Sociologen **Rita Liljeström** beskrev i samband med sin Delfa-rapport motståndet mot kortare arbetstid som en ohelig allians mellan högavlönade män med engagerande arbeten

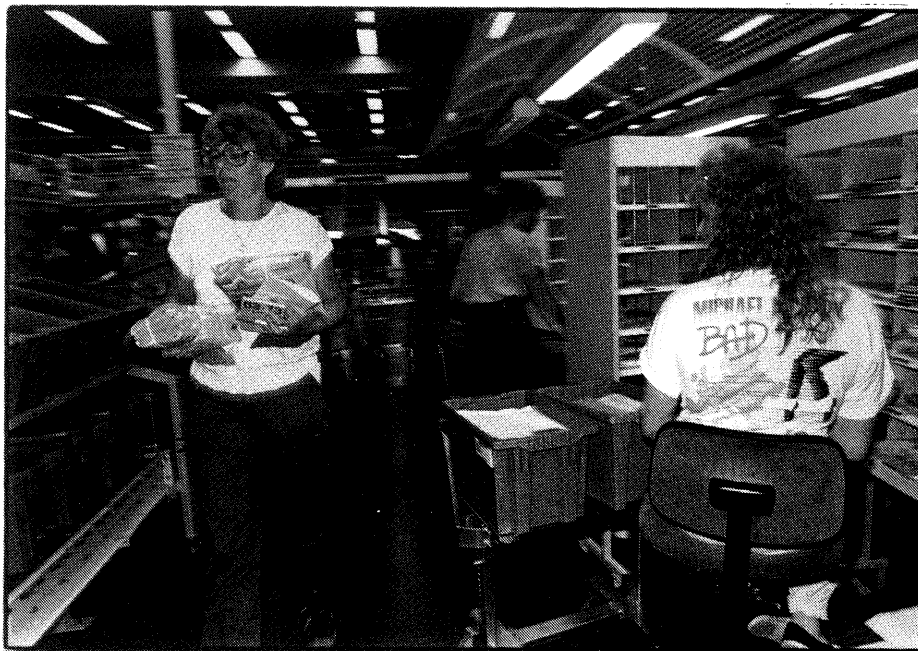
och lågavlönade män som har svårt att fylla fritiden med innehåll.

*Fritiden är
klassbunden*

Samtidigt visar en del av de enkäter som arbets-tidskommittén arbetat med, att högavlönade är ganska positiva till kortare arbetstid. De har resurser att utnyttja fritiden i stugan, i båten, på resor, med kulturella aktiviteter, och så vidare.

Fritiden är hårt klassbunden. Vulgärargument som ibland hörs är att människor skulle supamer och se på video på sin utökade fritid. Sådana argument visar på ett förakt för människor med begränsade resurser. Alkoholproblem finns i alla samhällsklasser. En företagsläkare på Volvo har påpekat att det därför är viktigt att just vardagen fungerar och är mindre pressad.

Det starkaste argumentet för sex timmars arbetsdag är att arbetslivet skulle fungera bättre. Frågan vi måste ställa oss är om arbetet är så betydelsefullt att det ger oss vårt livsinnehåll,

eller är det ett nödvändigt ont där fritiden ger oss livsinnehållet?

Svaret på dessa frågor är också i allra högsta grad klassbundet. Alltför många låglöneyrken är upprörande trista och sliter ner människor med sin monoton och ensidighet och leder till långa sjukskrivningar och förtidspensionering. Ju kortare tid man utsätts för slitage, desto bättre. Slit och slängmentalitet när det gäller människor borde vara förbjudet enligt lag. Stora vinster finns att hämta med ett arbetsliv inrättat efter våra mänskliga behov. Varför är detta en så

Många kvinnor arbetar under ständig stress. Att sjukfrånvaron på vissa jobb blir hög, är inte konstigt. Bild: Kerri Corley

revolutionerande tanke?

Det sägs i Arbetstidsutredningen att innehållet i arbetet är viktigare än längden på arbetsti-

Det är så mycket annat vi skulle vilja göra, men som vi tvingas välja bort, till exempel att ägna oss mer åt musik.

Bild: Monica Englund

den. Dessa två aspekter utesluter på intet sätt varandra. Med kortare arbetstid konkurrerar arbetsgivarna i större utsträckning om arbetskraften och då pressas de att förbättra miljön.

Men intervjumaterialet i Arbetstidsutredningen visar att också människor i stimulerande arbeten känner sig pressade av hårda krav, och inte minst på kravet att arbeta overtid.

"6-timmarsdagen vore en härlig revolution", lyder rubriken på en tidningsintervju med **Anna Christensen**, jurist, och skribent i DN. Och revolutionerande vore den, eftersom 6-timmarsdagen är normförändrande. Den kvinnliga normen kommer då att ta ut sin rätt. Idag står kvinnor för en radikalare samhällssyn än män. De accepterar inte längre att kvinnors sämre standard ska tillgodose samhällets behov av mänsklig omvårdnad. Vägen till en rättvisare arbetsfördelning går över 6 timmars arbetsdag.

Att detta innebär en maktkollision med det etablerade samhället får vi vara beredda på!

*Räddar
arbetskraften?*

Vid en internationell jämförelse är vår samlade arbetsinsats i Sverige hög, eftersom så många kvinnor finns på arbetsmarknaden, trots att hälften av kvinnorna arbetar deltid. I de flesta EG-länderna är det mycket vanligt att hustrun i familjen är hemma.

I jämställdhetens namn borde det vara naturligare att hushållen förvärvsarbetade 6 plus 6

timmar, istället för 8 plus 4.

Delar man antalet reellt arbetade timmar (drygt 6 miljarder), med antalet människor i arbetsför ålder (cirka 5 miljoner), blir resultatet 6 timmar per arbetstagare. Det är en fråga om *arbetsfördelning*.

Utbudet av arbetskraft förväntas öka från år 1987 till år 2000 med drygt 7 procent. Kvinnornas förvärvsfrekvens beräknas vara i nivå med männens år 2000.

Vi har låg arbetslöshet idag, samtidigt som vi har en betydande deltidslöshet. Många hemarbetande kvinnor vill ha förvärvsarbete, men kan inte få det. En del arbetslöshet döljs av "arbetsmarknadsåtgärder".

Normalarbetstiden är idag drygt 40 timmar i veckan. Män arbetar i genomsnitt 44 timmar, kvinnor 33. Om de som arbetar mest minskar sin arbetstid, är det rimligt att anta att många som arbetar deltid ökar sin arbetstid.

Med kortare arbetstid minskar sjukfrånvaro och utslagning. Människor kommer att orka arbeta fler år istället för att ta ut förtids- eller deltidspension. Idag finns cirka en halv miljon människor i arbetsför ålder utanför arbetsmarknaden. En del människor vill arbeta efter 65 års ålder, men få orkar. Med kortare arbetstid skulle det bli attraktivt att hjälpa handikappade till en anställning.

Datoriseringen fortskrider och rationaliserar bort arbeten. Det som förut sågs som ett hot kan nu ses som en tillgång. Det är väl meningen att maskinerna ska befria människor från långa arbetsdagar?

Om det anses att produktiviteten i Sverige är för låg per arbetad timme, så är det väl rimligt att anta att det snarare beror på för många arbetstimmar än för få. Till exempel Japan med sina långa arbetsdagar har låg produktivitet per arbetad timma.

*Mer arbetstid
hemma*

Mindre arbetskraft behövs på marknaden när fler arbeten utförs hemma; man reparerar huset, fixar bilen, man tar själv hand om barnen i större utsträckning, bakar bröd, syltar och saftar, underlättar för hemtjänsten och så vidare.

Christer Sanne, civilingenjör och samhällsforskare, skriver i en debattartikel i Aftonbladet om Arbetstidskommitténs motvilja till kortare arbetstid: "...intrycket är att man helst vill avskryta arbetsfördelning för gott. Varför?"

Svaret kan finnas i den syn på samhället och människor som färgar texten i Arbetstidskom-

mittens rapport. Man tycks inte kunna, eller vilja förstå vad frågan gäller. Här införs till exempel begrepp som ett "teoretiskt" eller "hypotetiskt" arbetskraftsutbud; alla mellan 16 och 64 år arbetar 40 timmar i veckan året runt. Detta jämför man med verkligheten. Man finner då att 37,2 procent av timmarna i det så kallade utbudet "aldrig blev utförda". Det är nästan så att man hör en beklagande - för att inte säga anklagande - suck över detta slöseri med mänsklig arbetskraft. Och man bekymrar sig över de deltidanställda som vill öka sin arbetstid, men blundar för alla de som vill förkorta den.

Oansvarigt lättsinne

Med samma enögdhet räknar man ut hur mycket arbete som skulle utföras till år 2010 om inga arbetstidsreformer genomförs. Mot det ställs de alternativ som låg i Arbetstidskommitténs uppdrag, att beräkna till exempel 30 och 35 timmars arbetsvecka. Men det är som om bara referensalternativet skulle tas på allvar, medan de andra alternativen skulle vara oansvarigt lättsinne. Läsaren får upprepade gånger veta hur stora "samhällsekonomiska resurser" eller "kostnader" dessa andra alternativ skulle innebära. Nu kan man inte tala om "kostnader" när man talar om hypotetiska alternativ, bara om skillnader. Som det nu formuleras påminner det mest om en norsk definition på en sann ekonom: det är en som säger att "vi förlorar 1000 spänn varje kväll som morsan inte går på gatan".

Rubriken på den tidigare refererade artikeln av Christer Sanne är "*Staten äger inte vår tid*" och Sanne tycker "det är rent obehagligt att se hur din och min och alla andras tid betraktas som resurser för samhället, och att utredningen anser sig behandla vår "rätt till ledigheter". Det betyder att man vrider klockan tillbaks många år". Man anar ekon från de tider där människor bara var nummer och arbetskraft för överheten.

Kostnaderna överdrivna

Att det blir orimligt dyrt att finansiera en förkortning av arbetstiden till 6 timmar per dag, är ett av huvudargumenten i Arbetstidskommitténs betänkande. Man menar att den 6:e semesterveckan och en utbyggd föräldraförsäkring är dyra reformer och intecknar den knappa tillväxt vi kan vänta oss på 90-talet. Andra ekonomiska

argument mot en arbetstidsförkortning som förs fram:

- Våra varor skulle bli dyrare och vi skulle inte klara konkurrensen från utlandet. Produktiviteten sjunker och inflationen stiger i förhållande till våra konkurrensländer.

- Redan idag arbetar vi för lite och har för hög sjukfrånvaro jämfört med andra länder.

- Vi har dyra utlandslån att betala av
- varje svensk är skyldig drygt 20 000 kronor och räntan är den största enskilda posten i statsbudgeten.

- Allt färre ungdomar ska försörja allt fler äldre i samhället.

- Det finns många andra viktiga saker som vi måste ta oss an i första hand, till exempel avveckling av kärnkraften, satsningar på miljön, på att reformera våra arbetsplatser, och så vidare.

- En utbildning är en dyr samhällsinvestering och bör utnyttjas maximalt.

- Inom offentliga sektorn kan man inte rationalisera så särskilt mycket. Hur ska man ersätta 25 procent av arbetskraften utan att höja skatten dramatiskt?

- Företag som inte kan klara de ökade kostnaderna slås ut. Detta gäller många småföretag med små vinstmarginaler, ofta i glesbygd.

- 6-timmarsdagen motsvarar ett löneutrymme på 33,3 procent, 11,3 veckors ytterligare semester, sänkt pensionsålder med 15 år, 14 års föräldraledighet! (uträknat av Metalls representant i kommittén).

Man behöver inte förneka problem och svårigheter för att ändå göra bedömningen att ge-

Hur många har sitt staffli och sina oljefärgstuber i garderoben, i väntan på tid att användas...

Bild: Hillevi Nagel

nomförandet av 6 timmars arbetsdag är fullt realistiskt. Vi har tillväxt i vår ekonomi. SAF:s siffra på 1 procent är onödigt låg och Arbetstidsskommitténs prognos att produktiviteten är på väg ner, pessimistisk.

TCO anser att vi redan 1988 hade råd att börja sänka arbetstiden generellt. Vad hindrar oss från att ta ut en del av det så kallade löneutrymmet till att förkorta arbetstiden om vi anser det viktigare än mer pengar i plånboken?

Christer Sanne menar i sin bok *Hur mycket arbete behövs?* att vi om 15 år mycket väl kan arbeta 30 timmar i veckan, samtidigt som konsumtionen ökar 1,35 procent, exporten 2 procent och antalet arbetade timmar i offentliga sektorn ökar. (25 procent mellan 1980-2000).

Analysen av "krisen" i Sveriges ekonomi är likadan nu som för 10 år sedan. Mellan 1975 och 1985 fick svenska löntagare en reallönesänkning. De fick

höra att de levt över sina tillgångar och åstadkommit en gigantisk utlandsskuld. Bara sänkta löner och ökade vinster i företagen kunde rädda landet. Istället var det oljekrisen och den internationella låg-

konjunkturen som spökade. Devalveringar följde slag i slag, momsen höjdes och börskurserna rusade i höjden.

Sedan dess har karusellen snurrat på med ständigt ökade vinster i företagen och allt fler svenska miljardärer. Nu hörs återigen de välkända tongångarna om löntagarnas omåttliga krav. Men företagens vinster kan inte ensidigt tillfalla kapitalägarna. Vi har ju alla tjänat ihop dem. Vi måste ha ett skattesystem som förmår plocka in dessa vinster och omfördela dem. Detta gör man lättast med skatt på produktionen. Det är ett reellt hot att kapitalet försvinner ut ur Sverige. Vi har blivit väldigt beroende av utlandet eftersom kapitalet internationaliseras alltmer. Politikerna bestämmer knappast räntan längre, det gör finansmarknaden. Men det var inte nödvändigt att avreglera valutamarknaden. Om vi jämför oss med EG-länderna så har vi

under 80-talet blivit ett låglöneland. Köpkraften har bara ökat hälften så mycket som i övriga Europa. Vi ska inte ha lägre löner och högre vinster än omvärlden. Inte heller är vi så extremt exportberoende som man vill få oss att tro.

Vill vi dämpa inflationen och få hushållen att köpa mindre är kortare arbetstid istället för kontanter i löneökningar ett utmärkt medel.

Vi har inte råd!

Att vi har många andra angelägna uppgifter att ta itu med behöver inte utesluta en reform som också bedöms som viktig. Ett argument mot detta som man ofta hör, är att en typ av livskvalitet ställs mot en annan, till exempel kulturen ställs mot behovet av äldreomsorg och så vidare.

Kostnaderna för en arbetstidsförkortning är överdrivna, eftersom en totalberäkning av vinsterna för samhället sällan räknas in. Vi har aldrig tidigare haft bättre råd!

Vid varje tidigare arbetstidsförkortning har produktiviteten höjts, inte på grund av ökad arbetstakt, utan genom införandet av ny teknik och välbehövliga omorganisationer, som effektivare tillvaratar de anställdas kompetens och engagemang. Detta gäller inte minst inom tjänstesektorn där vinster ännu finns att göra. Man hör ibland att det skulle vara bättre att satsa på en förändrad arbetsorganisation istället för förkortad arbetstid. Det ena utesluter inte det andra. Båda behövs och betingar varandra.

Man höjer på ögonbrynen när man läser i tidningen "Veckans affärer" nr 20/89: "Måhända är det till och med så att en förkortning av arbetsdagen för alla är den bästa metoden att höja produktiviteten och öka produktionsökningstakten i svensk ekonomi".

Hur resonerar man sig fram till en så hädsk tanke?

Jo, ökningen av produktiviteten var tidigare högre samtidigt som antalet arbetade timmar minskade. På 80-talet var ökningen av BNP betydligt blygsammare trots att antalet arbetade timmar ökade. Varför?

Den relativt billiga arbetskraften i Sverige lockar inte till arbetskraftsbesparingar i samma utsträckning som tidigare. Dessutom - att tvinga mer arbete ur redan hårt pressade, dubbelarbetande hushåll, ger inte ökad produktivitet. Det visar det tidigare redovisade exemplet från Japan.

Att bara ligga och känna att man lever, borde ingå som en mänsklig rättighet
Bild: Claes Ekström

Vi är flitiga

Vid internationella jämförelser ska vi komma ihåg att svenska hushåll är oerhört flitiga. Vi har den högsta sysselsättningsgraden av alla, därför att vi har så många förvärvsarbetande kvinnor. När vi får höra att vi i Sverige är bortskämda och jämt är borta från arbetet, får vi inte glömma att i andra länder sköts markservicen i högre utsträckning av kvinnorna, medan männen arbetar. Om, som sker i Sverige, båda arbetar ett ökande antal timmar för varje år, borde man ha råd att slå av på takten lite. En hemmafru plus en förvärvsarbetande make är lika med 8 timmars arbete per dag. Två heltidsarbetande med 6 timmars arbetsdag gör 12 timmar per dag.

Formellt ligger vi högt med 40 timmars arbetsvecka, medan de flesta jämförbara länder i Europa har färre timmar. Men vi har längre semester, generösare föräldraförsäkring etc, vilket innebär att en heltidsarbetande inte arbetar dessa timmar i genomsnitt. Det ska vi inte vara ledsna för. Vi skulle annars ha svårt att klara av att både arbeta och ha familj. Detta lyckas vi trots allt bättre med än alla andra länder och det betyder samtidigt att arbetsgivaren har fler arbetstimmar per invånare till sitt förfogande. Det finns därför goda marginaler för en sänkning av arbetstiden.

Är det inte ganska självklart att man arbetar mer effektivt i 6 timmar än i 8?

Med den utslagning vi har av människor i Sverige, finns stora samhällsvinster att hämta genom kortare arbetstid. Ett exempel: 1985 nyanställdes Stockholms läns landsting 23 000 personer. Samma år slutade 22 000. Beräknad kostnad: 1 miljard kronor. Inom offentliga sektorn såväl som den privata, finns det många människor som inte orkar arbeta heltid hela livet. *Läkartidningen* nr 14-86, bedömde produktionsbortfall på grund av fysiska och psykiska belastningsskador till en kostnad av 150 miljarder kronor per år. En mer rimlig arbetsbörda ger färre sjukdagar, färre omplaceringar, färre förtidspensioneringar, lägre sjukvårdskostnader.

Detta är på sikt en så uppenbar ekonomisk, men framförallt mänsklig vinst för samhället, att vi inte får tänka alltför budgetsnävt i inledningsskedet av en arbetstidsnedtrappning.

Det finns många som insett detta. Stockholms och Kopparbergs läns landsting stoppades i sina planer på införandet av 6 timmars arbetsdag på försök. Kiruna kommun fick klartecken av Kommunförbundet och har genomfört ett

lyckat projekt. Med hjälp av överförda A-kassepengar, större skatteintäkter och vinsterna av lägre personalomsättning och färre sjukdagar, kostar införandet av 6 timmars arbetsdag inledningsvis 6 nya tjänster.

Kommunernas ekonomi kan stödjas för att underlätta införandet av 6 timmars arbetsdag. Statliga bidrag, ett återinförande av kommunernas beskattningsrätt av företag, en rättvis fördelningspolitik och sänkt moms på mat, skulle vara några åtgärder som kunde underlätta kommunens många åtaganden.

Inom den privata sektorn börjar man också få upp ögonen för vinsterna med en arbetstidsförkortning. I Luleå har en privat frisersalong med 9 anställda reducerat arbetstiden och därmed minskat förslitning och sjukfrånvaro med 25 procent. Därmed har drägligare arbetsvillkor skapats utan att man har förlorat ekonomiskt.

Man befärar att detta kan bli ett "farligt" prejudikat, med enstaka öar av arbetstidsförkortning. Det skapar lätt en kompensationskarusell med missnöje hos andra grupper. Men den risken får man ta. Samma vinster finns förmodligen att hämta även på andra arbetsplatser och man kan bara hoppas att exemplet sprider sig. Vi behöver fler försök med 6 timmars arbetsdag som visar på vinsterna och belyser eventuella svårigheter.

Hur ska det gå med bönderna då?, frågar någon. Ska de också klara sin verksamhet på 6 timmar om dagen? De flesta skulle hänskratta!

*Även bönderna
behöver vila*

Samhället måste hjälpa dem med rationaliseringar. Även de behöver slå av på takten. Många

*Barn behöver sina pappor,
och pappor behöver sina
barn, och vi alla behöver
skönhet och stillhet
Bild: Monica Englund*

slits ut i förtid och olyckorna är många. Dessutom har vi en överproduktion inom jordbruket. Hur ska det gå med småföretagare som lever på små marginaler och riskerar att slås ut av de ökande kostnaderna?

Man får ständigt diskutera hur mycket bidrag det är rimligt för samhället att ställa upp med. Redan idag ges stora bidrag till föga bärkraftiga företag. Progressiv vinstbeskattning och en konsekvent regionalpolitik kan bidra till att mindre orter inte drabbas så hårt.

Eftersom industrins maskinpark blir allmer sofistikerad och dyr, kan den inte utnyttjas endast sex timmar om dagen. Inom offentlig sektor behövs ofta service dygnet runt. Med sex timmars arbetsdag blir det mer skiftarbete. Detta är inte enbart positivt. De individuella variationerna är stora, men generellt gäller att en störd dygnsrytm inte är bra för den mänskliga organismen.

Upphävs nackdelarna med skiftarbetet, avfördelarna med kortare arbetstid?

Det är en viktig fråga som man inte kan svara entydigt ja på. Ett konkret exempel är knäckebrödsfabriken i Falun, där produktionen utökades till verksamhet dygnet runt. Man har fyra skift på vardera 6 timmar. Lönen från de längre arbetspassen är oförändrad.

Christer Sanne har tagit frågan om kortare arbetstid på allvar. Han anser att vi har råd att trappa ner arbetstiden. Tekniken har utvecklats i rasande fart, och idag tar det hälften så lång tid att producera en viss mängd varor, jämfört med för 30 år sedan. Men har vår livskvalitet därigenom ökat med 50 procent?

De modeller som finns för att beräkna natio-

ners tillgångar är bristfälliga. När man till exempel beräknar kostnaderna för produktionen av en bil, bör man inte bara räkna arbete plus materialkostnader. Den offentliga sektorns bidrag borde också ingå, eftersom näringslivet inte kan fungera utan den. Näringslivet behöver transporter, utbildning, socialförsäkringssystem och så vidare. Den offentliga sektorn är inte *tärande* utan i högsta grad *närande*.

Tillväxt och produktivitet mätt som BNP är ett tveksamt instrument för att mäta välfärd. Det är ingen ny tanke i dagens debatt om en grön BNP. Vi måste kunna höja blicken över det lilla reviret till den omvärld vi alla är beroende av. Ska vi sträva efter en så hög produktion som möjligt och förbruka ytterligare resurser?

Det sägs att ekonomisk tillväxt är nödvändig för att kunna investera i miljöskydd, men samtidigt skadar den ekonomiska tillväxten miljön.

Tid - ett mått på välfärd

Är inte medborgarnas tillgång till tid en viktig resurs, ett mått på välfärd? God levnadsstandard är inte bara mikrovågsugnar och treglasfönster, utan också hälsa, trygghet och goda sociala relationer.

I BNP räknas inte heller den informella ekonomin som skulle öka med förlängd fritid.

Man kan förledas att tro att förvärvsarbetet finns till för att "sysselsätta" människor. Arbete ska inte vara "sysselsättning" utan ha ett egenvärde.

Denna tanke leder vidare till det resonemang Anna Christensen för - om hur ett folk av lönearbetare och konsumenter aldrig får nog. Produktionen föder ständigt nya behov. Vi kommer aldrig loss från den alienation som är inbyggd i industriell produktion av varor, och som i allt högre utsträckning överförs till tjänsektorn, där genuina mänskliga relationer förnekas när de rationaliseras till produktion av tjänster åt en kund. Istället får vi ett frenetiskt försvar av, och en idealisering av själva lönearbetet som livets mening och grunden för den sociala ordningen.

Människans produktiva och kreativa tid blir allt kortare då hon pressas maximalt. Ger det ett gott liv?

"Vem skall leda återtåget från lönearbetet?" frågar Anna Christensen.

Vad gör vi?

Om vi har tid att arbeta mer hemma, kostar det mindre att leva. Vi har tid att lära våra ungar, och hemmabakade bullar är alltid godast
Bild: Hillevi Nagel

Vi ska inte undervärdera trycket underifrån i arbetstidsfrågan. Det är sprängstoff i den. 6 timmars arbetsdag är hett efterlängtat av många, och vi är inte ensamma om att driva frågan.

Vi måste hitta bundsförvanter och försöka finna gemensamma vägar för att få ett samlat tryck. Vi kan utbyta material, stötta varandra i den offentliga debatten, göra utställningar, med mera.

Miljöpartiet har 6 timmars arbetsdag på sitt program. Det finns många socialdemokratiska kvinnor som är mycket engagerade i frågan. Till och med *Maj-Lis Lööv* polemiserade mot Arbetstidskommitténs ordförande *Mona Sahlin* i *Aftonbladet*. *Centerns* och *Folkpartiets* kvinnor talar om den, men mest i samband med småbarnsföräldrarnas situation.

Vissa fackliga organisationer driver frågan ihärdigt. *TCO* har backat något, men har 6 timmars arbetsdag som mål, och vill påbörja en avtrappning. *Statsanställdas förbund* har samma krav som *VPK*. *SIF* tar frågan på allvar. På de flesta fackliga kongresser motioneras det om arbetstidsförkortning.

Vi kan gå med i *Kampanjen för 6-timmarsdagen*.

Vi måste alltid ta upp frågan den 8 mars.

Vi kan framhålla det positiva i de försök som görs i *Kiruna*, *Luleå* och knäckebrödsfabriken i *Falun*.

Motionera om försök i din kommun, på områden där det finns rekryteringsproblem och stor omsättning på personal. *Stockholms* och *Kopparbergs läns landsting* var nära innan Landstingsförbundet lade sitt veto. Oponionsmässigt var frågan en framgång.

Försök få in fler kvinnor i den fackliga ledningen.

Skriv motioner till din fackklubb eller sektion.

Driv frågan som en kvinnofråga i lämpliga sammanhang, men glöm inte att det är en allmänmänsklig fråga. Men kvinnor är mer positiva än män till kortare arbetstid, och de är ju nästan hälften av de anställda.

Bekämpa macho-värderingar.

Driv också frågan som en klassfråga. Deltida är ofta lågavlönade.

Det brådskar, för om individuella arbetslösningar kommer in, sitter man snart fast i ett sådant system, som vi tror kommer att gynna arbetsgivaren.

Kritisera regeringen för dess brist på arbets-tidspolitik. Den politik som gäller för regering-en idag, är 44 timmars arbetsvecka!

Ta gärna en svek- och trovärdighetsdebatt med alla instanser som tidigare drivit frågan, men som fått kalla fötter.

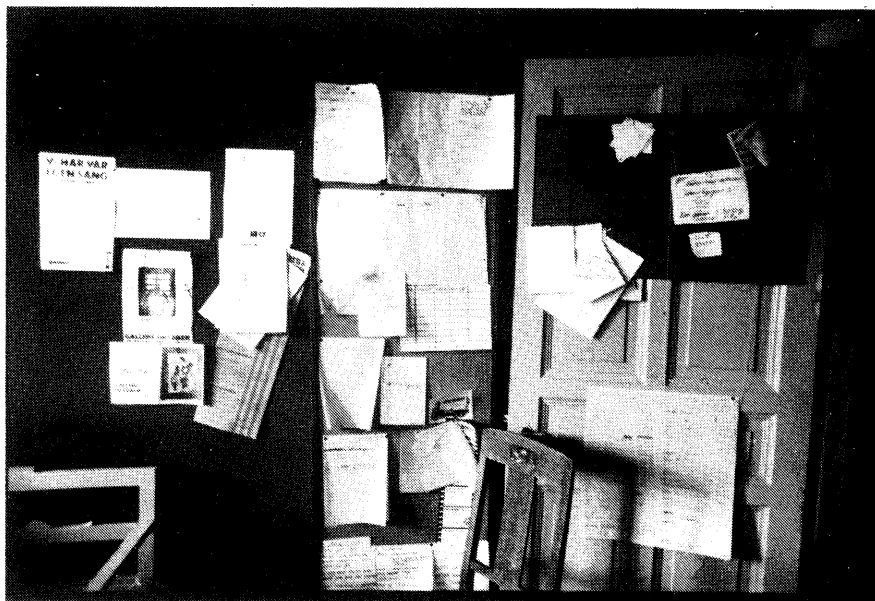
Kamp lönar sig - vi måste hålla humöret uppe! Strategin nu är att inte låta frågan vila för att luften tillfälligt har gått ur den. Vi kämpar oförtrutet vidare eftersom våra argument är lika starka som tidigare.

Ingen ekonom har någonsin spontant kommit på att det finns ekonomiskt utrymme för en arbetstidsförkortning. Redan när 8 timmars arbetsdag infördes så bland annat *Bertil Ohlin* att detta skulle leda till ekonomisk katastrof och arbetslöshet.

Det är dumt att inte medge att svårigheter finns, främst flaskhalsar på vissa områden, mer arbete på udda tider, samt finansieringen av den offentliga sektorn. Men vill man så går det att lösa problem alltefter de uppstår.

Närsynta ekonomiska argument kan man försöka kontra med visionen av ett liv med en frukbar växelverkan mellan arbete och fritid.

Den balans mellan dessa två som vi har idag, är alltför många missnöjda med. Produktionens

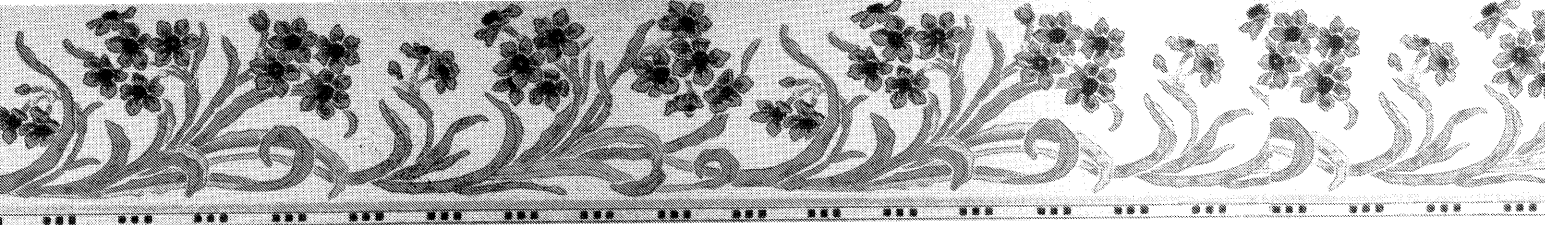

främsta mål får inte vara vinsten. Vi har en helhetssyn på samhällsutvecklingen och ser att förändrade strukturer på arbetsmarknaden, en snabb teknologisk utveckling och en alltmer tvåkönad arbetsmarknad, gör kortare arbetstid till ett helt naturligt fenomen.

80-talet har varit en parentes i en långsiktig utveckling mot kortare arbetstid. Djupast sett är det inte en fråga om ekonomi. Det är självklart att vi har råd att skapa ett samhälle där barn och ungdom växer upp till tryggare och lyckligare människor, och där också vuxna är mer tillfreds.

Vad ska vi annars ha ekonomisk tillväxt till?

Med 6 timmars arbetsdag hinner vi göra mycket mer av vad vi önskar göra efter jobbet. "Välfärdslandets" utbredda sjukdom "isolerings", skulle då kunna bli ett mycket mindre problem
Bild: Anette Åberg

Några medlemmar ur kampanjgruppen. Ianthe Holmberg, Inger Sedin, Elsmarie Rådström och stående, Zaida Hagman. Bild: Marie-Louise Carlberg

"Kampanjen för 6 timmars arbetsdag"

-Kampen för 6 timmars arbetsdag har ju pågått sedan 1937, då bland annat socialdemokratiska kvinnor var med i arbetet. Så vi ser vår kampanjgrupp som en som har ersatt deras, säger Inger Sedin från Göteborg, en av de aktiva kvinnorna i kampanjgruppen.

- Vi i socialistiska kvinnoklubben beslöt att starta en namninsamling, om "6 timmars arbetsdag, med 8 timmars lön - NU", och åkte till Nordiskt Forum (kvinnomässan i Oslo, sommaren -88).

-Gensvaret var enormt, vi fick ihop 3000 namn på några dagar! Där träffade vi också kvinnor från VPK, SKV och Kvinnofronten.

Vi bildade två kampanjgrupper, en i Göteborg och en i Stockholm. Grupperna är flitiga. Var de än är tar de upp kravet om 6 timmars arbetsdag med 8 timmars lön. Gruppen i Göteborg har gjort en informationsskärm om 6-

timmarsdagen, som vandrar runt på biblioteken. Den väcker ett stort intresse.

-Eftersom Arbetstidskommitténs slutbetänkande skulle komma i somras, beslutade vi att fortsätta namninsamlingen, för att driva frågan vidare. Att kommittén inte skulle föreslå 6 timmars arbetsdag, visste vi. Nåväl, i samband med "europeiskt forum för socialistiska feminister", i Göteborg i november förra året, avslutade vi vår namninsamling. Cirka 15 000 namn och 41 stödorganisationer blev resultatet! Dessa papper ska vi snart överlämna till Mona Sahlin.

- Vårt kampanjarbete är mycket givande och roligt, och vi jobbar över alla organisationsgränser.

KOM MED DU OCKSÅ! Hör av dig till Inger Sedin, Släpharvsgatan 5D, 434 47 Mölndal. Tel: 031-87 13 97

Öppet brev till Sveriges kvinnor och män

"LÅT OSS GÖRA OSS SYNLIKA!"

I Boden finns en kvinnlig kulturchef som heter Marianne Soutukorva. Hon är trött på, för att inte säga innerligt förbannad på makthavarnas sätt att sköta sitt jobb, trött på respektlösheten de visar "det vanliga folket", alla vi som jobbar ihop rikedomarna och välståndet, det välstånd som självklart borde komma alla till del. Hon uppmanar till kamp och säger bland annat; "... denna debattartikel hoppas jag skall bli början på slutet av nedrustningen av välfärden. Om vi tar Marianne Soutukorvas ord på allvar, så är det mycket möjligt att det blir så. Alltså, upp till kamp!

Sverige har drabbats av kollektiv hjärnblödning.

Vårdkris, skolkris, kulturkris, flyktingkris, identitetskris, ekonomisk kris, politisk kris, etisk kris, förtroendekris, regeringskris.

Krismedvetandet bankas in i det tysta, fogliga svenska folket av Aktuellt, Rapport, Ekonomiska klubben, Dagens eko, Ekonomiekot, Ekonominytt...

Ministrar och nationalekonomer håller presskonferenser om effektivitet, produktivitet, åtstramning, sänkning, minskning, arbeta mer, spara mer...

Hur kan det komma sig att kriserna aldrig tar slut? Har inte vi löntagare och lågavlönade kvinnor betalat tillräckligt av våra surt förvärvade pengar till påstått budgetunderskott, påstådd underskott i bytesbalans till storföretag, banker, yuppies, börsmäklare, fastighetshajar.

Får de aldrig tillräckligt med pengar?

Har inte företagen äntligen fått tillräckligt höga vinster?

Överhettningen är olidlig.

Vårdbiträden, kanslistern, kokerskor, socialsekreterare, förskollärare, bibliotekarierna, lokalvårdare, kulturarbetare, sjuksköterskor, barnskötare... och många fler, svettas trots snällblåst. Vi hukar oss under digande bördor i bristande arbetsmiljöer, där det inte är intressant att satsa på hjälpande teknik.

Snälla regering och riksdag, lyssna nu äntligen på oss. Spara inte på vår bekostnad!

Vi orkar inte, på grund av ryggont, axelont, huvudvärk, nackont, magont, konflikter, stress, trötthet och depression.

- Våga säga ifrån -SPARA PÅ STORFÖRETAG, BANKER, YUPPIES, BÖRSMÄKLARE, FASTIGHETSHAJAR.

Låt dem få svalka av sig!

Där finns våra pengar. Våga omsätta ordet

solidaritet till handling. Hjälp oss att få tillbaks de 100 miljarder som fördes över från oss löntagare till storföretag, yuppies, börsmäklare, fastighetshajar och banker efter devalveringen 1982.

Gärna återbetalning med ränta!

Om det är omöjligt, så låt oss åtminstone få njuta av de 23 miljarder som 1989 års budgetöverskott gav.

Vi vill att våra behov av vård, kultur, utbildning, barnomsorg, äldreomsorg, skall tillfredsställas. Vi kan inte uthärda tanken att ensamstående mammor med barn hänvisas till stadsmissionen. Ja, vi kan inte ens uthärda tanken att stadsmissionen skall behöva finnas. Däremot kan vi uthärda tanken att avstå från senaste Volvo 740, JAS-plan, Boforskanoner. Vi kan också leva utan snabba häftiga båtar, skotrar stora som bandvagnar och andra vidunder som förstör miljön.

Dyra, MÄKTIGA MÄN i utredningar, delegationer, arbetsgrupper, nämnder och utskott - ta oss på allvar!

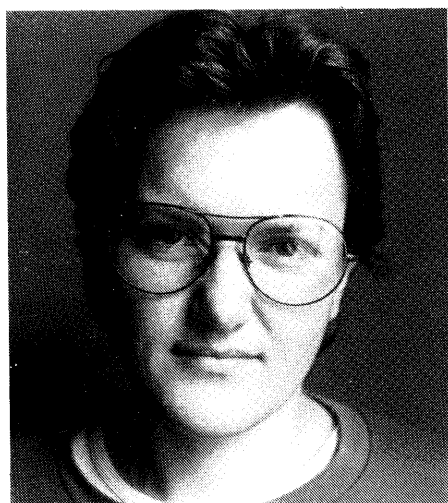
Om ni inte förstått det förut, eller om ni glömt, så försök förstå och smaka nu på orden solidaritet, jämlikhet, systerskap, broderskap, omsorg, kärlek, mjukhet, värme, godhet, glädje, behov, mata, trösta, krama, sjunga, dansa, läsa romaner, måla, teckna, sticka, sy, snickra, spela teater, dikta, läsa historia, språk, konst.

Hälsningar från en kulturchef som bara är anställd, ej kontraktanställd, och som just nu prutar, skär ner, effektiviserar, omfördelar, i den sektor där tre fjärdedelar av Sveriges arbetande kvinnor har sin anställning.

Jag vägrar finna mig i den kollektiva mobbningen av offentliga sektorn. Därför föreslår jag, att vi kvinnor, likt de galna mödrarna i Argentina, tar upp kampen för våra barn - vår framtid - vår välfärd. Ut på gator och torg! Vi måste bli synliga igen!

Från Brandenburger Tor i Berlin.

*Christina Schenk
Bild: Mia Lockman-Lundgren*

JAG SER PATRIARKATET KOMMA TILLBAKA

*Christina Schenk, medlem i UFV, ett kvinnoförbund i DDR, berättar om läget efter valet för **Helena Ericsson**, som i vanliga fall bor i Göteborg. Helena har läst politisk ekonomi i Berlin i två år, och tänker (antagligen) stanna och läsa i två år till.*

Det fanns faktisk också vissa ljusglimtar i samband med valet i DDR. Ett litet förbund ställde upp i koalition med De Gröna. Tillsammans fick de knappt två procent av rösterna eller åtta platser i parlamentet.

Det handlar om UFV - Unabhängiger Frauenverband - kvinnoförbundet, eller kanske hellre förbundet med könsproblematiken som huvudfråga.

UFV är en paraplyorganisation för ett 70-tal autonoma, i betydelsen oberoende, kvinnogrupper.

Kritik typ: "Enfrågorörelse utan bredare politiska riktlinjer", biter inte på UFV. I valplattformen, författad tillsammans med De Gröna, nämns både Nato och Demokratibegreppet. UFV säger nej till vämplikt och till sammanlutningen Nato. Det är emellertid socialpolitiken och miljön som är förbundets huvudpunkter. UFV vill ha könskvotering till alla offentliga institutioner, och vill att DDR:s industri från början byggs upp miljövänligt.

Men den viktigaste punkten är att de sociala rättigheterna som garanterats i DDR bibehålls. Den punkten är framför allt viktig för kvinnorna.

Kvinnornas situation i DDR har hittills varit mer lik den i Sverige än den i BRD. 1972 lagstodgades i DDR om fri abort. BRD har fortfarande ingen sådan lag. Att kvinnorna arbetar utanför hemmet, rätten till dagisplats, med mera, allt det är självklart i DDR. Däremot inte i BRD.

Social nedrustning

När återföreningen mellan de två tyska staterna genomförs (att den genomförs är det knappast någon som tvivlar på längre) betyder det en stor skillnad för samhället DDR:

Marknadsekonomi med konkurrens. Med all säkerhet stiger då antalet arbetslösa. Vem drabbar det först? Naturligtvis kvinnor, ungdom, handikappade och invandrare. Och när kvinnorna inte längre jobbar behövs heller inget dagis och så vidare. Stenen är i rullning.

- Jag ser det komma. Vi kommer att få tillbaka hela den patriarkala, borgerliga skiten i och med återföreningen. Rätten till abort är till exempel självklar i DDR, men titta på BRD!

Christina Schenk, medlem i UFV och före valet med vid Modrows runda

bord, är besviken. Hon hade trott att folk skulle tänkt efter mer, innan de gick till valurnorna. Att inte "mer att köpa" och "fler prylar" det vill säga snabbåterförening skulle varit det enda lockande och viktiga för väljarna.

- Jag ser det som det första fritt manipulerade valet, säger Christina Schenk. Fritt manipulerat med pengar från Väst-CDU.

Hon är 37 år, tidigare fysiker till yrket, men har nu ett stipendium från Humboldt-universitetet i Östberlin för att skriva om lesbiska kvinnor i DDR. Men det var före revolutionen och också före den urartade, som hon beskriver det. Nu blir det mest politik för hennes del.

Tror på demokratin

Kvinnorörelsen i Östberlin skiljer sig stort från den i Västberlin, även om Christina Schenk betvivlar att det överhuvudtaget finns en kvinnlig rörelse i den västra delen av staden. Om man i väst säger nej till allt vad parlamentarism heter, om man inte längre tror på demokratin, om man vill organisera sig autonomt, det vill säga i möjligaste mån oberoende av allt, är det precis tvärtom i DDR. Där är demokratin ny, ifärd med att byggas. Naturligtvis tror man på den, även om Christina Schenk halvt ursäktar sin ståndpunkt med att "vi måste ju utforska möjligheterna inom parlamentet". Hon tillägger där efter att idén egentligen är att både ha en parlamentarisk organisation och en basorganisation. För henne själv är emellertid tyngpunkten partiet.

- Kvinnor måste ha tillgång till makens centrum, det vill säga till politik, vetenskap, näringsliv och kultur. Har vi inte det kan vi glömma ordet inflytande, strunt samma hur mycket vi än tillber månen och liknande saker.

Det i västberlin vanliga bråket mellan lesbiska tjejer och heterotjejer, har ännu inte spritt sig till grannlandet. Inte heller har man en lika negativ inställning till pornografi i öst som i väst. Efter att tullen öppnats köade män från öst tillsammans med sina fruar utanför porraffärerna. Detta utlöste ett ramaskri inom kvinnorörelsen i Västberlin. Christina Schenk ser det annorlunda.

- Jag skulle själv gärna titta i en porr-tidning. När män och kvinnor från öst

tillsammans besöker porraffärer i väst, betyder det för mig nyfikenhet. Man vill suppa in allt som erbjuds enligt principen "i alla fall smaka". Samtidigt tror jag att vi i öst är ganska trötta på förbud. Vi vill hellre hitta en annan lösning på problemet. Vad det gäller prostitutionen har Christina Schenk egentligen bara något emot hallickarna.

- Om en tjej vill prostituera sig eller inte måste hon bestämma själv. Men om hon gör det ska hon i alla fall kunna stoppa pengarna i sin egen ficka.

Konservativa åsikter

I UFV dominerar intellektuella kvinnor med universitetsexamen, samt kvinnor från alternativrörelsen. Christina Schenk förklarar det med att andra kvinnor, till exempel arbeterskorna ofta inte har tid att engagera sig, samt att valresultatet visar att många av dem har konservativa åsikter. Att UFV skulle vara alltför intellektuellt för vanligt folk kan hon inte tänka sig.

- Hittills har vi bara jobbat praktiskt och haft lite tid till några teoretiska diskussioner.

Christina Schenk ser det inte som en nackdel att bara vissa grupper av kvinnor är representerade i UFV.

- Antingen sympatiserar de med oss eller inte. Jag ser ingen anledning till att vi skulle ändra våra stånd- eller tyngdpunkter för att "värva medlemmar".

IFV har egentligen ingenting emot män. Deras uppfattning är att män också lider under patriarkatet. Att bägge könen måste frigöra sig. Christina Schenk tror emellertid inte att den processen kan löpa parallellt utan att den med nödvändighet löper i riktning konfrontation.

Valkoalitionen De Gröna/UFV hade före valet i DDR enats om att besätta vällistan enligt fördelning två/ett tredjedel. Eftersom De Gröna kvoterat sina kandidater skulle modellen betyda två tredjedelar kvinnor. Men i sista stund enades man om att istället för en lista för hela landet, använda en för varje region, vilket betyder 15 olika listor. Eftersom koalitionen inte fått mer än ett mandat i någon region, betyder det att de åtta mandaten alla tillfallit De Gröna, eftersom de första namnen på listorna tillhörde dem. De Gröna har vägrat rätta till misstaget, vilket lett till att UFV brutit koalitionen.

-Arbetet betyder oerhört mycket för mig, det är en del av det normala livet, säger Elisabet Rendic, en av Chiles 440 politiska fångar, som avtjänat sju år i militärregimens fängelse. Sedan ett år har hon dagpermission, arbetar som läkare på dagarna för att återvända till sin fängelsecell på nätterna.

DÖMD FÖR MÄNNISKOVÅRD

Text: Tord Ajanki/Press Publica Bild: Rosa Maria Allende/Press Publica

Läkare på dagarna och fånge på nätterna. Elisabet Rendics liv pendlar mellan sjukvårdskliniken och kvinnofängelset. Hon är en av Chiles 440 politiska fångar, dömd till 12 års fängelse för brott mot terrorislagen.

- Jag vårdade en skadad efter en konfrontation med polisen. "Brottet" har jag erkänt och jag ångrar ingenting. Jag gjorde bara min plikt, säger Elisabet Rendic som avtjänat sju år av sitt straff i Santo Domingofängelset i den chilenska huvudstaden Santiago. Santo Domingo är militärdiktaturens speciella fängelse för kvinnliga politiska fångar. Där sitter 30 av landets 36 politiskt fängslade kvinnor. Elisabet Rendic är en typisk kvinnlig politisk fånge i Chile. Hon är dömd som "medhjälpare", det vill säga hon har aldrig själv deltagit i någon väpnad aktion. Hon har inte brutit mot någon chilensk lag.

Påfallande många av kvinnorna är sjukvårdsarbetare, fängslade för att de vårdat skadade efter väpnade politiska aktioner. Bland dem finns 32-åriga barnmorskan Patricia Herrero. Dömd till 35 års fängelse för att hon vårdat skadade efter attentatet mot general Pinochet hösten 1986. En annan är Miriam Bergholtz, sjuksköterska, 39 år som satt fängslad utan dom i tre år. Hon var också misstänkt för att ha arbetat i en underjordisk sjukvårdsklinik. Efter tre år i fängelse släpptes hon plötsligt dagarna före jul 1989 "i brist på bevis".

Återvänder till cellen

Läkaren Elisabet Rendic har sedan ett år dagpermission. Efter arbetet på sjukvårdskliniken återvänder hon till sin cell i korrektionsanstalten Centro de Orientacion Femenino. Senast klock-

an 9 på kvällen ska hon infinna sig, sju dagar i veckan, i minst två år till.

- Visst, det är svårt att organisera sitt liv som nattfånge, säger Elisabet. Jag kan inte ha ett eget hem, det är svårt att knyta sociala kontakter utanför murarna och det är pressande att alltid tvingas underordna sig fängelserutinerna. Men livet i korrektionsanstalten är jämfört med fängelset mycket bättre. Det är nunnor istället för vakter och alla fångar där är på ett eller annat sätt på väg ut till friheten.

- Jag har tre åtal mot mig, säger Elisabet. Två är slutförda och gav tillsammans tolv års fängelse. Den tredje processen är ännu inte klar, den hemliga förundersökningen har pågått i sju år. För den kan jag få ytterligare tio år och då åker jag in på "heltid" igen, suckar hon. Den första domen kom ett år efter gripandet, fyra års fängelse för döljande av brott. Elisabet skulle inte enligt den militära åklagaren ha vårdat den skottskadade mannen utan anmält honom till polisen. Dom två dröjde sex år och gav ytterligare sex års fängelse för medlemsskap i en förbjuden organisation. Den tredje processen gäller brott mot vapenlagen och är ännu inte slutförd. Polisen hittade, eller planterade, vapen i hennes hem.

- De misstänkte min pojkvän för attentatet mot Borges, en hög militär domare. Egentligen är jag anklagad och dömd för att jag var ihop med honom, säger Elisabet.

Som en dålig film

Hon greps av säkerhetspolisen på ef-

termiddagen den 28 november 1982. Vid gripandet sköts hennes pojkvän till döds. Elisabet fördes till Borgono, säkerhetspolisens ökända tortyrcentral i Santiago.

- Det var som i en dålig film. Vår bil prejadades och en massa beväpnade poliser rusade ut och började skjuta. Min livskamrat stupade. - Redan i bilen började de misshandla mig, berättar Elisabet. Sedan följde en 18 dygn lång mardröm. Elisabet torterades med elektricitet mot könsorganen, med kraftiga slag mot öronen, den så kallade "telefonen", och med stickor som stacks in under naglarna.

- Jag såg mina torterare. Det var poliser i uniform. Jag såg deras ansikten men jag såg ingen ånger eller tveksamhet. De krävde hela tiden att jag skulle erkänna att jag var terrorist. Till slut gjorde jag det. Under den sortens förhör erkänner man vad som helst. Jag skrev under bekännelser med förbundna ögon, säger Elisabet.

Inga förlorade år

Efter tortyren i Borgono fördes hon till Santo Domingofängelset, där hon satt i sju år. Internationella påtryckningar och krav från det Chilenska läkarförbundet gjorde att hon i mars 1989 fick ständig dagpermission.

- Fängelselivet är fruktansvärt, men jag är inte bitter. De sju åren är inte förlorade år. Jag lämnade fängelset med ett större bagage än jag hade när jag kom dit, säger Elisabet och berättar om kamratskapet och sammanhållningen mellan kvinnorna i Santo Domingo.

- Jag studerade mycket i fängelset. Jag läste historia och försökte läsa medicin, men det var svårt att få tag i böcker. Sju år utan praktik i mitt yrke är en lång tid. Jag arbetade mycket med konsthantverk för att få inkomster att köpa extramat för. Fängelsematen är usel. Ja, vi försökte leva så normalt som möjligt och behålla bilden av världen utanför intakt, säger Elisabet som nu kämpar för att återta en plats i vardagen.

- Arbetet är en förutsättning för att bryta "hospitaliseringen". Jag är präglad av institutionslivet och jag värdesätter mitt arbete mycket högt. Som läkare är jag privilegierad, det är inte lätt att få arbete när man är fängelsekund, säger hon med ett leende. Elisabet arbetar på en stor sjukvårdsmottagning i centrala Santiago som allmänpraktiserande läkare.

Arbetet blev politisk handling

Innan hon greps arbetade hon i slumområden med undernärda barn. Det var ett strikt medicinskt arbete som i diktaturens och nödens Chile fick politisk innebörd.

- Det har gått ganska lätt för mig att anpassa mig ute igen. Visst var det många fjärilar i magen i början. Jag minns min första patient med en blandning av fasa och kärlek.

- Det är en fantastisk känsla att arbeta, att åka buss, att röra sig fritt. Att se alla människor, jag som bara fått glimtar av stadslivet genom gallret på transportbussen mellan fängelset och domstolen.

- Det som smärta mest är att mina kamrater fortsätter bakom murarna och jag vågar inte hoppas på en snabb lösning för deras del. Den nya regeringen hymlar för mycket, säger Elisabet Rendic.

De politiska fångarna är ett känsligt problem för den nyvalda demokratiska regeringen i Chile. Militärjuntan går, men lämnar efter sig 440 politiskt dömda. 17 av dem hotas av dödsstraff, nio är dömda till livstids fängelse. Fler än 300 har domar på mer än fem år och drygt hundra har redan avtjänat mer än fem år av sina straff. Företrädare för den nya regeringen delar upp de politiska fångarna i samvetsfångar och handlingsfångar. De politiskt fängslade och deras advokater motsätter sig en sådan uppdelning.

Jag ställde mina medicinska kunskaper i motståndets tjänst och jag fick betala ett högt pris, men jag är inte bitter. Jag gick starkt ur fängelset, säger Elisabet Rendic.

Kämpat för demokrati

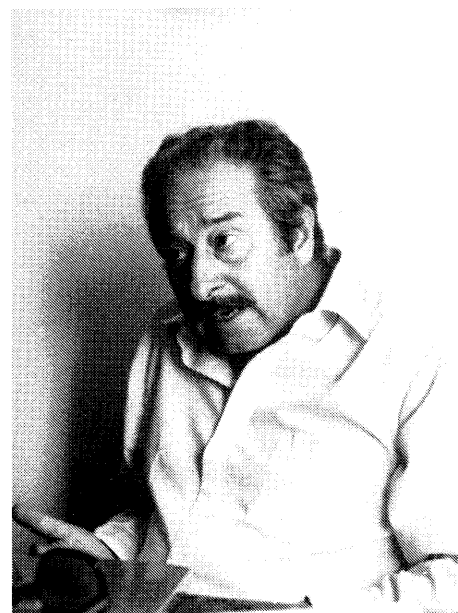
- Internationell rätt legitimerar uppror mot en olaglig tyrannisk regim. De politiskt fängslade är inte terrorister. De har kämpat för demokratin och mot en terrorregim, säger José Galiano, ordförande i den grupp advokater som arbetar med de politiska fångarnas försvar. Advokaterna, som själva vid ett flertal tillfällen förföljts och fängslats, har formulerat två krav till den demokratiskt valda regeringen som tillträdde i mars i år.

- Ett omedelbart frisläppande av alla de så kallade samvetsfångarna och civila rättvisa processer mot de övriga. Är någon skyldig till något brott ska han dömas enligt chilensk lag och inte till de absurt hårda straff som militärdomstolarna utmäter, säger José Galiano.

- Jag tror inte att den nya regeringen vågar utmana militären. Då offrar de hellre oss politiskt fängslade och de mänskliga rättigheterna, säger Elisabet, som aktivt arbetar för de politiska fångarnas sak och de mänskliga rättigheterna i Chile.

- Jag har betalat ett högt pris men ångrar ingenting. Visst har vi inom vänstern gjort misstag, men i grunden har vi haft rätt. Det är bättre att göra motstånd mot diktaturen och kanske göra fel, än att stillatigande acceptera förtrycket. Jag gjorde motstånd och det är jag stolt över, säger Elisabet Rendic.

- Nu vill jag titta framåt. Bilda par, skaffa familj. Ordna mitt liv.

- Internationell rätt legitimerar uppror mot en olaglig förtryckarregim. Både som jurist, demokrat och humanist är det min plikt att försvara de politiskt dömda, säger advokat José Galiano, som själv fängslats för att han arbetat för de chilenska politiska fångarnas sak.

Bild: Ola Friholt

I Indien blir västerlandets mediala "välsignelser" i form av video och TV till ännu en möjlighet att förtrycka och utnyttja fattiga kvinnor. Pornografin, prostitutionen och våldet mot kvinnorna tilltar i skrämmande takt. Det är ingen tillfällighet att pornografivågen rullar samtidigt med den explosionsartade utbredningen av videomarknaden.

Kvinnoförtryck väcker motstånd

av Erni Friholt

I den indiska tidskriften "Sunday" konstateras att pornografin har blivit en av de stora, ja ledande, tillväxtindustrierna i landet. Försäljning och uthyrning av videokassetter utgör 50 procent av den industriella omsättningen och marknaden är gränslös. Allt som finns att köpa i Hamburg, Amsterdam, London och Stockholm finns numera även i Indien.

På ljusa dagen kan man bli tilltalad av pornografihandlare i centrala Bombay: Vad får det vara? Importvara? Småtjejer? Svar: Skådisar?

I ett så konservativt samhälle som Indien, där föräktenskapliga förbindelser starkt fördöms och de flesta brudpar träffas för första gången vid bröllopet, leder utbredningen av pornografin till stora sociala problem och får förödande följder.

Samhället har vaknat sent. Det finns en allmän lag som säger att man inte får sprida uppsåtligt sexuellt eggande artiklar för kommersiellt bruk. Straffet är dock måttligt och den straffade går fri mot borgen. Bara i Bombay har lagen skärpts och fått ett tillägg som förbjuder osedligt framställande av kvinnan. Två års fängelse och pengastraff kan utdömas, vid upprepning fem års fängelse. Men även där går det att köpa sig fri.

Kvinnor skriver om kvinnor

Enligt "Sunday" hade 90 razzior gjorts förra året i Bombay och 40 häktningar i New Delhi. De stora hajarna går förstas inte i polisens nät. För övrigt är det en öppen hemlighet att polisen ofta görs delaktig i porrhandlarnas vinster. Razziorna får därför mera karaktären av vänskapliga besök

och genomförs för att lugna feministiska organisationer.

Med det tilltagande våldet växer faktiskt också motståndet och antalet kvinnoorganisationer. En några år gammal uppgift talar om 50 000 organisationer. Det finns också en stor mängd kvinnliga forskare i Indien idag, ja hela institut som sysslar enbart med kvinnoforskning. Även de flesta universitet har avdelningar för kvinnoforskning. Det finns en hel del intressanta böcker om kvinnor skrivna av kvinnor.

En framstående kvinnotidskrift "Manushi" (människa) utkommer på flera delstatspråk. Även om Manushi vinnlägger sig om att belysa de arbetande kvinnornas situation på landsbygden, där ju de flesta bor, så är det ändå de intellektuella stadskvinnornas språk som är färdhärskande. Därom är inget att säga, annat än att den kunskap och insikt, de vertyg för förändring som där vaskas fram, så sällan når ut till kvinnorna på landet.

En kvinnogrupp som *Sevapriyas* - beskriven här intill - skulle ha mycken nytta, och kunna få styrka av all den nedskrivna kunskap som nu allför ofta samlar damm på universiteten. *Sevapriya* prenumererade ett tag på *Manushi*. Man hade regelbunden högläsning med påföljande diskussion.

Krossade drömmar

Men språket var för svårt och kvinnorna ansåg att innehållet inte direkt angick dem utan handlade mest om kvinnor i storstäderna. De bor visserligen själva i femmiljardestaden Madras, men deras slumtillvaro är faktiskt mera att jämföra med bykvinnors, eller något mitt emellan stad och land.

Kvinnoforskaren och idéhistorikern *Van-*

dana Shiva talar om en normupplösning, som liksom västvärlden nu också har drabbat det indiska samhället.

Värst, och mest synligt är detta i storstäderna: "... och det är här man hittar hemgiftsmord, överfall, våldtäkter; här i ett samhälle i upplösning, inte i en kultur med starka och tydliga normer". Storstäderna utgör "en häxkittel av krossade drömmar, brustna illusioner - ett klassiskt exempel på upplösta normer och en fruktansvärd ekonomisk utslagning".

Det är hemgiftsmorden som har blivit mest kända här hos oss. Dessa storstadsfenomen som drabbar en minoritet i medelklassen är alarmerande symptom på ett sjukt samhälle.

Det händer ibland att vi i väst lättvindigt avfärdar dessa händelser som exempel på den barbariska indiska kulturen och liknande. Därmed döljer man effektivt orsakerna som ligger bakom.

Skillnaden är inte så stor i vårt eget samhälle, där till och med rättsväsendet skyddar männen på kvinnornas bekostnad. Se bara på domslutet av den skandalösa styckmordsrättegången.

Här dödas 52 kvinnor per år, kvinnor våldtas och misshandlas inom och utom äktenskapet. Här demonstrerar kvinnoorganisationer utanför porrbutikerna, och på den internationella kvinnodagen var en av parollerna: "vi ska erövra natten åter".

I Indien stod det på banderollen den 8 mars: "Låt inga fler kvinnor dö!"

Det är viktigt att vi ser vår gemensamma utgångspunkt, att vi upptäcker vår gemensamma "fiende". Ett samarbete över gränserna blir därmed möjligt på jämlika villkor, som gagnar och hjälper både kvinnorna i Indien och oss.

Några av de kvinnor som kommit till Sevapriya, en kvinnoorganisation i Madras, Indien

Bild: Balusubramanian

Framtidstro och solidaritet

Vardag i slummen

I Vi Mänkor nr 5-6 1989, hade en del av Erni Friholts artikel om "Vardag i slummen", olyckligtvis inte kommit med. Därför publicerar vi nu artikeln i sin helhet.

När vi kommer till Kalyana Chetty Nagar är mötet redan i full gång. På långt håll låter det som om kvinnorna grälade med varandra. Det finns heller inga väggar som avskärmar och stänger ute ljud. Mellan två hyddor i slum-området har man lagt ut några bastmattor att sitta på, och hängt ett skynke för kortsidan för att åtminstone symboliskt, stänga ute männen och de större killarna. Det är ett kvinnomöte vi är på väg till. "Grälet" gäller den sorgliga berättelsen om en av kvinnorna: - Nu har han slagit mig igen för att jag gick hit, berättar Parvati.

I tre dagar hade hon hållit sig borta från kvinnogruppen när hon hört av grannkvinnornas viskningar att mannen troligtvis våldfört sig på deras gifta dotter, på tillfälligt besök hemma. Hon vet inte vad hon ska tro. De elaka tungorna förföljer henne: - Där går hon till

sitt kvinnomöte istället för att hålla efter karln sin... Och när hon ställer sin man till svars får hon höra detsamma, att allt är hennes fel när hon ränner ute sådär, och då fick hon ett kok stryk. Nu vädjar hon om kvinnogrupperns stöd.

Kalyana Chetty Nagar är ett av omkring sjuhundra slumområden i staden Madras i södra Indien. Det ligger på en landremsa vid havet och längs stans huvudväg. Där bor idag omkring 700 människor och där arbetar organisationen Sevapriya, vars namn betyder "Tjäna med kärlek". En viktig uppgift för Sevapriya är att bilda och organisera kvinnogrupper. "För självtillit och förändring", som det står i programmet. Den kvinnogrupp vi nu besöker fanns inte här förra gången vi var här, Ola och jag.

Ordet slum har i vårt språk fått en nedsättande betydelse. Det för tankarna till något som förfaller. Stökigt, skitigt

och med ett "klientel" som man i bästa fall tycker synd om.

I vår bok "*Med ansiktet mot vinden*" beskriver vi slummen i Indien såhär:

"Slumområden är inte något som en gång varit rikt och sedan urartat. Slum är något på väg framåt. De utstötta samhällsbygge. De som förtrycks och blivit berövade alla de resurser som de rika drar nytta av... Slum är en högskola för den som är öppen för att lära, och en plats för utbyte för den som vill ömsesidig utveckling. Dess trasiga yttre är beviset för de andras råhet, brist på kultur och hänsyn till medmänniskor. De rikas okultur tar gestalt i slumområdet. Det är sig själva de fördömer då de uttalar ordet slum med förakt".

De slumområden vi känner till och nu återser, har verkligen levt upp till vår beskrivning. Oförtrutet byggs de på, förbättras, cementas och cementeras. Där det förut stod ett skjul, hopkommet av material som var till hands och nära nog gratis - gamla bräder, trasor, en bit korrigerad plåt, tidningspapper - där står idag ett riktigt hus av cement. Armeringsjärn som sticker upp runt det platta taket skvallrar om att det så småningom ska bli fler våningar.

Då börjar områdena förstås också bli intressanta för markspekulanter. Kampen är i full gång för att få vara kvar på de platser som från början togs i besittning illegalt av invånarna.

I Kalyana Chetty Nagar betalade folk hyra till en gammal gubbe som påstod att han ägde marken de byggt sina skjul på. Till den dag då stadens grävsopor kom för att bredda vägen... Det visade sig att den gamle lurat dem hela tiden. Slumborna satte sig till motvärn. Kalyana Chetty Nagar var visserligen inte mycket till hem, men det enda de hade. Med Sevapriyas hjälp skrev man till centralregeringen långt borta i New Delhi. Och fick svar efter en tid och fick rätt! Grävsoporna stoppades, de kunde bo kvar.

Det syns tydligt på husen att dess invånare känner en viss säkerhet och självtillit nu. Dock syns också klasskillnaderna tydligare än förr. Några har kommit sig upp, hyr till och med ut något enstaka rum efter att barnen gift sig och flyttat. Getter och höns finns med i bilden. Någon äger en ko som skickas ut i gatuvimlet på morgonen att klara sig bäst den kan. På kvällen traskar den hemåt, hittar sin ägare och avger någon liter mjölk, samt spillning som används till bränsle. Ved är dyrt. Man får tillvarata allt när man är fattig. Att husdjur utgör en självklar beståndsdel i slumtillvaron härrör säkert från den inte allt-

för avlägsna tid då familjerna kom till stan från landet. Så gott som alla äldre i Kalyana Chetty Nagar kan ange någon by som sin födelse-plats.

För att komma tillrätta med invandringen till stan och de därmed växande slumområdena, försökte delstatsmyndigheterna att bygga bort slummen. De byggde huslängor, 3 till 5 våningar höga, på löpande band. Långt utanför stan uppfördes rader av envånings betongskelett som familjerna sedan själva kunde färdigställa, måla, och så vidare, i mån av möjlighet och tillgångar. Men vad gjorde dessa otacksamma människor? De hyrde ut sina tilldelade lägenheter och flyttade själva tillbaka till slummen.

Detta fick vi veta av stadens utvecklingsmyndighet, MMDA (Madras Metropolitan Development Authority) förra gången vi var där, för sex år sedan.

Vid ett återbesök nu medger man att det nog inte var så genomtänkt. Där ute fanns inga jobb och inga kommunikationer. Folk var också vana från sina hembyar att bo nära marken, att kunna utnyttja varje kvadratmeter runt bostaden, att kunna hålla sig med djur. Ja, kort sagt att fortsätta med så mycket självhushållning som möjligt även i stan för sin överlevnad. Och erfarenheterna ger dem gång på gång rätt. Att tvingas till beroende av lönearbete är att balansera på en mycket slak lina. Liksom att lita på politiska partiers och myndigheters fagra löften. Ta MMDA till exempel.

För sex år sedan en välmående myndighet med högflygande planer också för de fattigas räkning (även om dessa aldrig tillfrågades) och med pengar från Världsbanken att planera med. Flott kontor högst uppe i en av de få skyskraporna i Madras. Nu sex år efteråt sitter chefen med sin krympta stab längst ner i samma hus. Världsbankspengarna är slut och inga nya är på väg. En lutrad och aningen bitter stadsplanerare, Mr Prakasam, talar om kampen mellan de olika intressegrupperna i stan. Industrin brukar oftast vinna, säger han. Folket räknar ingen med.

Folket känner nog detta på sig. Därför tar man också saken i egna händer efter bästa förmåga. Ibland tar det sig negativa uttryck. Som att stranden förvandlas till toalett när inget avlopp och inga offentliga toaletter finns, som att kriminaliteten tilltar i skydd av mörkret, när ingen elektricitet leds in till slumkvarteren trots ideliga påståtningar.

Men oftare dock, att folk organis-

erar sig, försöker hålla ordning själva där de bor, anordnar städkampanjer, gräver latriner, ordnar kvällsundervisning till barnen i någons hydda, och så vidare.

En grupp som Sevapriya gör ett hästjobb i detta sammanhang. Men attitydförändringar tar lång tid.

På vårt kvinnomöte där Parvatis situation ingående diskuteras, framkastas förslaget att det borde bildas mansgrupper. - Männen är nog avundsjuka på oss, tror någon. - Dom grupperar sig allt - runt spritförsäljerskan - genmäler en annan.

Så kommer man in på ännu ett symptom på fattigdomen. Kvinnorna är förbannade på att spritbutiken så öppet skyltar med sin verksamhet och att det är en kvinna som säljer, till råga på allt.

Rani från Sevapriya har talat med henne och berättar nu: Spritmadamen försvarar sig med att karlarna ändå super och att hon tillhandahåller bara ren sprit som dom visserligen blir fulla av, men inte dödssjuka. Billiga, men livsfarliga förfälskningar cirkulerar också där.

- Dessutom känner jag mina kunder och ger dom så mycket de tål, inte mer, låter ladyn hälsa.

Parvati ser tvivlande ut. När hennes man slog henne hade han druckit innan. - Han är ju snäll annars, säger hon. Det föreslås till slut att alla kvinnor som är där ska gå hem och tala med sina män om Parvati och hennes problem. Och att man sen, två och två, skulle gå till de skvallrande kvinnorna för att tala med dem. Det anses att det skulle göra bättre verkan om männen var med.

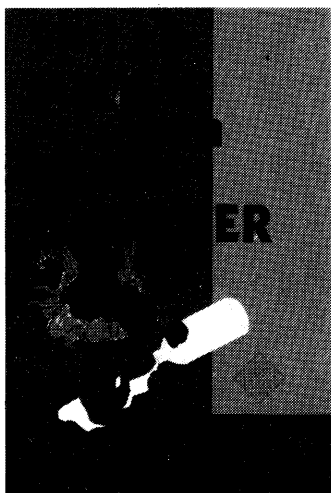
- Min får jag inte med på något sådant, tycker en. En annan tror på Sevapriyas goda inverkan. Hennes man hade fått två fingrar avklippta av en maskin på fabriken. När sårn inte läkte hjälpte Sevapriya honom till en doktor och köpte medicin. Sen dess är han välvilligt inställd till organisationen och också till att hans fru går på kvinnomötena.

Så böljar diskussionen fram och åter. Allvarliga saker som ideligen griper in i kvinnornas liv avhandlas. Inga absoluta lösningar är i sikte. Men livet ska ju levas och barnen och framtiden finns att kämpa för. Med varje dag som går växer insikterna, kanske också vreden över att de som bygger det moderna Indien inte räknar med dem som bor i dessa slumområden. Det Indien som byggs är för de välbeställda, för masskonsumtion av de nya industriernas varor, men inte för social rättvisa och för alla medborgarnas hälsa och värdighet.

Ska något förändras i det vanliga folkets liv får de lite till sig själva.

SPILLD MJÖLK OCH RÖDA TULPANER

av Marja Wallmark

Det finns en myt om det svenska samhället, som vi odlar och putsar; myten om det starka och goda samhället, där det sociala trygghetsnätet fångar upp alla "svaga" så vi andra kan fortsätta sova lugnt och drömma om den ökade jämlikheten och välfärden. Det är de sociala vinnarna som skriver nutidshistoria. De sätter sin prägel på debatten och beskrivningen av de sociala problemen. Men någon gång händer det att en av de "röstsvaga" själv tar till orda och beskriver livet på folkhemmets bakgård.

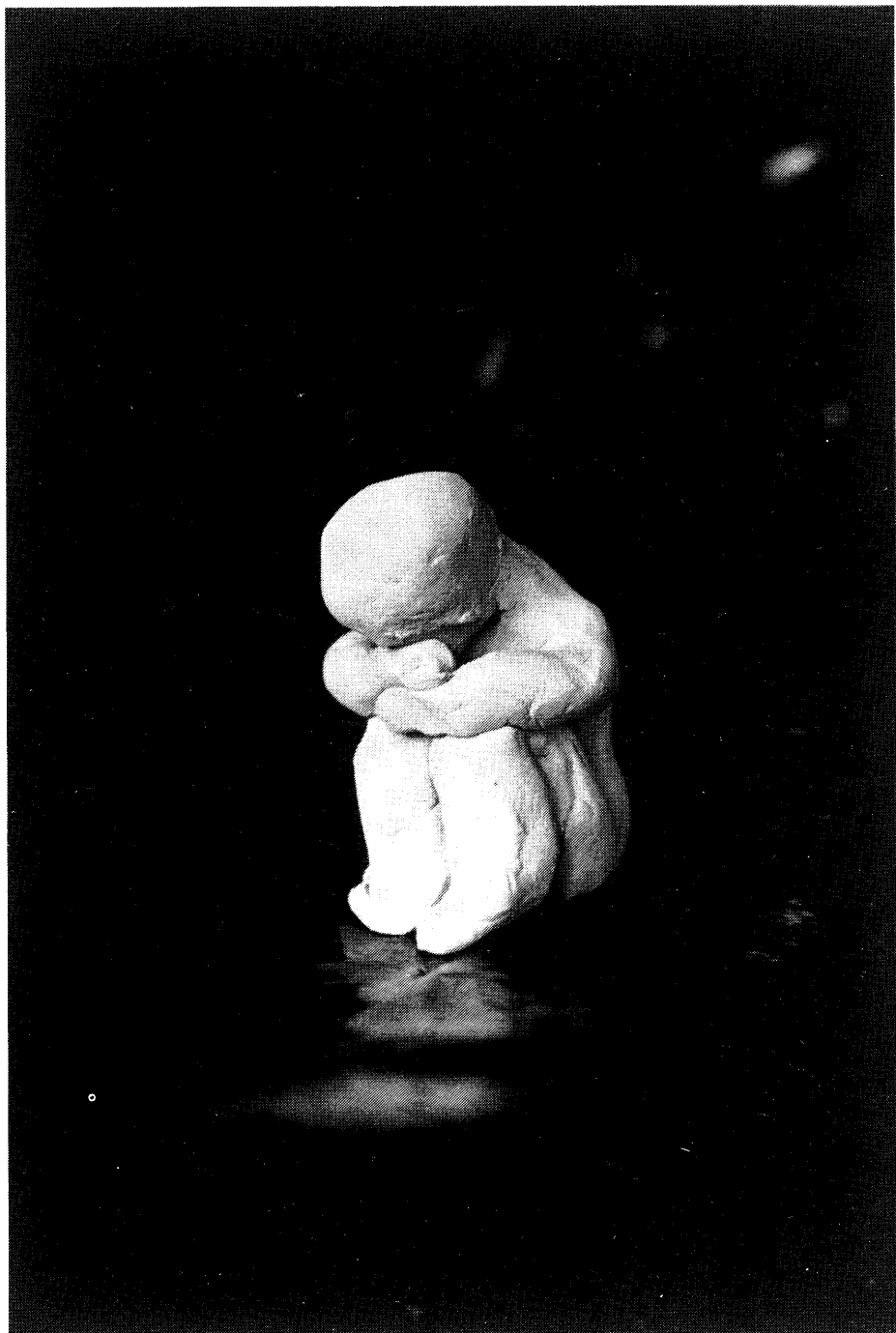

Bild: Monica Englund

På sjuttioalet berättade Maja Ekelöf i sin "Rapport från en skurhink" om livet som ensamstående mor och städerska. Det var en rapport om slit och förödmjukelser, men också om

kamp och gemenskap i solidaritetsarbete och politiska studier.

Under åttiotalets guldera har den sociala nöden avskrivits från dagordningen. Det har varit de nyrikas problem

och karriärkvinnornas svårigheter som varit intressanta för bokförlagen. Debatten om sociala problem har förvisats till kvällstidningarna och präglats av ytlig socialpornografi.

Därför har det tagit åtta år för **Gun Ninnisdotter** att få sin självbiografiska rapportbok *"Spilld mjölk och röda tulpaner"* utgiven. Med hjälp av författaren Göran Palm och föreningen Liv i Sverige har Tidens förlag, i samarbete med Folksams sociala råd, publicerat Guns bok som inledning i en bokserie kallad Rösträtt; där människor som behövt söka socialvård ska få tala i egen sak, utan att bli klassificerade eller kommenterade av forskare eller experter.

Och Gun Ninnisdotter tecknar ingen vacker bild av vårt sociala system. Boken är en skakande skildring av en barndom och uppväxt präglad av våld och sexuella övergrepp i en rå och brutal miljö fylld av förtryck; samhällets förtryck av de fattiga, männens förtryck av kvinnor, vuxnas förtryck av barn och de fattigas förtryck av varandra. Den sociala hackordningen skildras av den som står längst ner på skalan.

Från sin tidigaste barndom har Gun blivit misshandlad och sexuellt utnyttjad av sin far och bekanta till honom. Mamman som Gun älskar, orkar inte bryta sig ur äktenskapet, utan glider in i långvariga depressioner.

Gun blir gravid när hon är sexton år. Fästmannen är också kvinnomisshandlare och hon förlorar sitt barn när han sparkar henne i magen.

Nästa gång hon blir gravid händer samma sak, men barnet klarar sig och Gun lever i flera år ensam och kämpar för att ge sin son en bra uppväxt, samtidigt som hon tar hand om sin sjuka mor. Men sonen hamnar på barnpsyket, modern dör och när Gun misshandlas och körs på porten av den enda man som visat henne ömhet och mänsklighet, bryter hon samman, och omötknad av sprit och tabletter sätter hon eld på sängkammarmöblerna. Hon döms till slut psykiatrisk vård, och det blir vändpunkten i hennes liv.

På rättspsykiatriska kliniken träffar hon äntligen människor som bryr sig om, som uppmuntrar henne till att skriva och har tid att prata och lyssna, när ångesten sätter in. Hon avgiftas från de mediciner hon ätit sedan hon var fjorton år, energin och livslusten återvänder.

Hon börjar studera, först på folkhögskola, sedan på Kvinnofolkshögskolan

och idag är hon politiskt aktiv, engagerad i kvinnokampen, medlem i VPK och SKV, hon har politiska uppdrag i socialnämnden och stadsdelsnämnden i Biskopsgården i Göteborg, där hon bor med katten Moa.

Jag träffar Gun på SKV:s expedition i Göteborg, där hon hjälper till med att dra flygblad inför ett möte. Hon är en liten rundnätt kvinna med varma och lite trötta ögon. Klarsynt och utan sentimentalitet berättar hon om sitt liv med galghumoristiska inpass mitt i det svåra och allvarliga. Vi talar om betydelsen av studier och gemenskap med kvinnor.

- Tiden på Kvinnofolkshögskolan har betytt mest för mig, säger Gun. Det är där jag byggt upp den lilla självkänsla jag har idag, och där lärde jag mig ta konflikter. Jag var livrädd för bråk. Nu stannar jag och försöker kämpa på så gott jag kan, men jag är fortfarande konflikträd.

- Ångesten har jag lärt mig leva med, men jag orkar inte vara bitter längre - det tar för mycket energi, säger Gun och skrattar. Det är i kvinnorörelsen och i SKV som Gun har sina bekanta och sina vänner.

- Jag hatar inte män, men litar inte heller på dem. Jag känner mig osäker i deras närvaro. Rädslan efter all misshandel sitter i. Gun berättar om när hon medverkade i TV-programmet 20.00 och diskuterade kvinnomisshandel.

- Det verkade som om de ville få det till att kvinnorna provocerade männen till att slå dem genom att vara mer verbala. Men att män inte kan uttrycka sig lika bra som kvinnor, är ingen ursäkt. Ofta är kvinnor som blir slagna redan mentalt kuvade. Misshandel är en störning hos män som bottnar i kvinnoförakt, säger Gun. Det är ingen smickrande bild av männen som Gun ger, och det är kanske därför en manlig recensent erkänner att han inte orkade läsa hela boken. Det var "rent ut sagt för jävla plågsamt".

Visst är "Spilld mjölk och röda tulpaner" plågsam läsning, men just därför så nödvändig och viktig. Den handlar om en verklighet och om människor som kulturrecensenter aldrig behöver riskera träffa på, men de finns - Guns sadistiske och perverterade "pappa" som plågar sin familj och förgriper sig sexuellt på sina barn.

- Jag kan aldrig förlåta honom, säger Gun. Trots att jag förstår att han är sjuk och borde blivit omhändertagen, vägrar jag att förlåta. Jag kan heller inte träffa honom.

Under 80-talet har vi fått kvinnojourer och kvinnohus, en ny sociallagstiftning och bättre ekonomiska möjligheter för ensamma mödrar. Vi har haft en intensiv debatt och diskussion om incest och övergrepp mot barn.

Nog har det hänt en hel del? Och idag skulle väl ett barn i Guns situation ha helt andra möjligheter att få hjälp?

- Tyvärr tror jag att jag skulle haft ungefär samma barndom idag. Fortfarande tror man inte på barnen, man tar dem inte på allvar. Det är barnen som flyttas hit och dit, till behandlingshem och fosterhem. Vi har en debatt som pågår på ytan ett tag, sedan blir det tyst om incest och under tiden händer många tragedier. Fortfarande är det så att det måste hända något drastiskt innan samhället ingriper, och först då tar man barnen för samhällsvård och splittrar familjen.

Parallellerna till dagens sociala ingripande är många i Guns barndom, till exempel i skildringen av fosterhemmet dit Gun skickas, och utnyttjas som arbetskraft.

Idag placerar sociala myndigheter ut barn i privata fosterhemsbolag. Stora förmågenheter byggs upp av människor som profiterar på den sociala nöden. Allmänheten har ingen insyn i bolagen, och det är en lukrativ bransch på frammarsch, när den offentliga verksamheten skärs ner allt mer. Det handlar om att köpa och sälja tjänster.

- Det är ett cementerat system som det är svårt att göra något åt, säger Gun, som idag har insyn i socialarbetet som VPK:s representant i socialnämnden. Idag är Gun sjukpensionär, med tid att skriva och studera. Hon har frihet men känner sig onyttig, men anser ändå att hennes penna är det bästa vapnet mot de orättvisor hon har erfarenhet av.

- Jag vill också arbeta med att hjälpa andra kvinnor, inom kvinnojour eller kriscentrum. Har du inte fått nog av sådant elände? säger en del, men det är ju det jag kan och känner till. Kan jag inspirera någon till att ta itu med sitt liv, då har min egen smärta inte varit förgäves, säger Gun som skrivit en fortsättning på sin självbiografi med titeln "Mig gick livet förbi", som handlar om åren på folkhögskolan, men också om ensamhet och längtan efter gemenskap och kärlek och någon att höra till.

Efter de goda recensionerna och den uppmärksamhet *Spilld mjölk och röda tulpaner* fått, borde det inte ta åtta år för den att bli publicerad.

EG - ännu ett ok för kvinnorna

Gudrun Schyman, vpk-riksdagsledamot

Kvinnorna går ett hårt 90-tal till mötes. För det är förstas de som ska stanna hemma, eller jobba ännu mer för den usla lönen och samtidigt byta blöjor på både barn, farmor, svärmor och grannfrun, orka läsa läxor med tonåringarna och hålla dem borta från knark och gatuvåld.

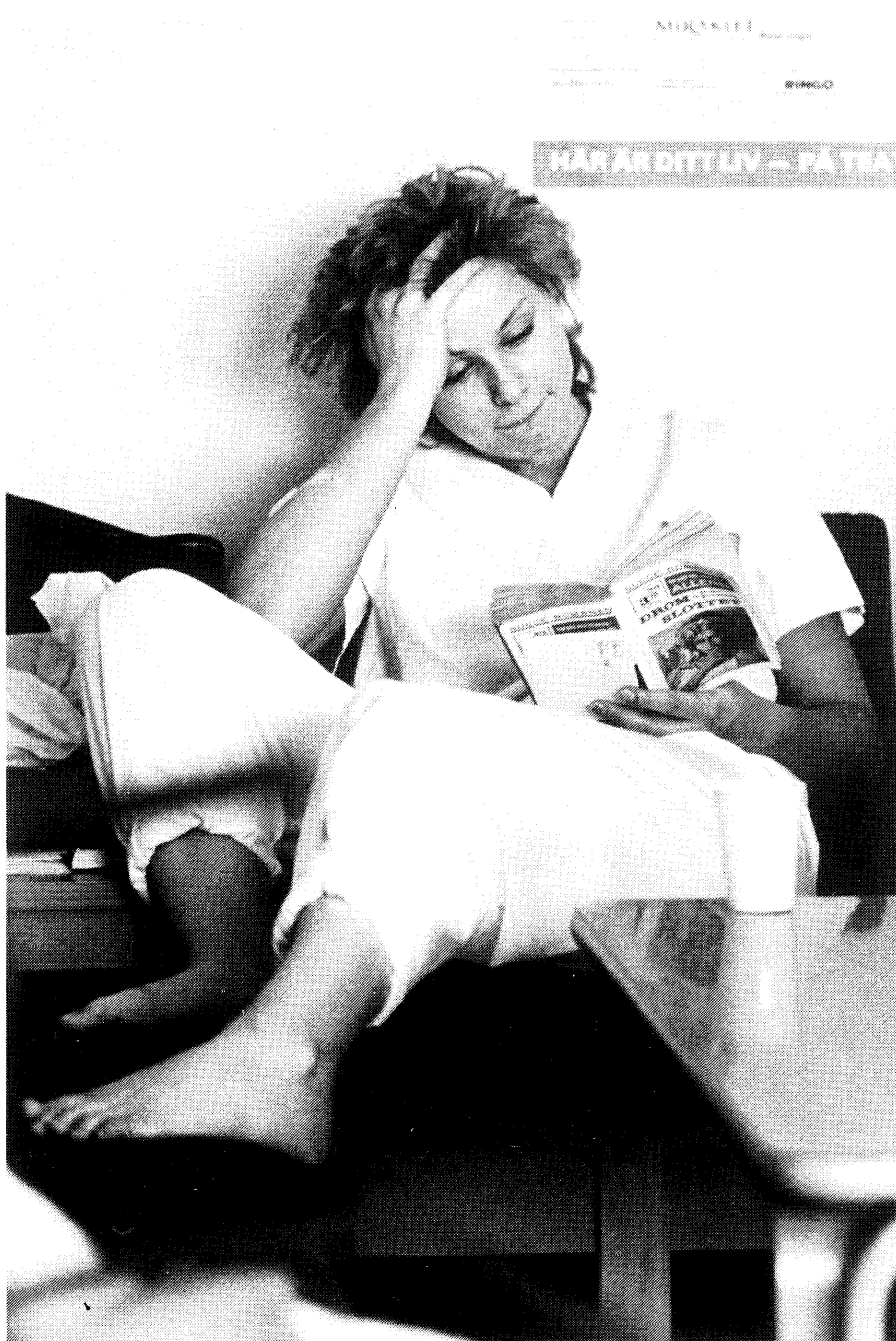

Bild: Magnus Hartman

Två tredjedelar av alla kvinnor som yrkesarbetar i Sverige, är sysselsatta inom den offentliga sektorn. De har en mycket speciell relation till staten:

- * Den offentliga sektorn är deras främsta arbetsgivare,

- * barnomsorg, sjukvård och åldersvård har övertagits av samhället och befriat kvinnorna från obetalt arbete gentemot familj, släkt och grannar,

- * staten ger stöd genom lagar för jämställdhet och genom familjepolitik. Men relationen är sårbar:

- * Statliga besparingar drabbar kvinnorna som anställda,

- * statliga besparingar drabbar kvinnorna, som är beroende av vård och omsorg, för att överhuvudtaget kunna förvärvsarbeta,

- * staten kan genom sin monopolställning hålla kvinnornas löner nere.

Organisationen av välfärdsstaten ser väldigt olika ut i de olika EG-länderna, men inget annat land än Danmark har ett system som ungefär motsvarar det svenska, det vill säga en välfärdsmodell som bygger på ett högt skatte-tryck.

En viktig målsättning i EG-sammanhang är harmoniseringen av skatter - framför allt moms- och punktskatter. I dag finns inte några färdiga förslag på att harmonisera andra skatter inom EG, men en fri rörlighet för kapitalet kommer med all sannolikhet att tvinga fram det.

Förmögenhetsskatt och företagsbeskattning ser idag helt olika ut i EG-länderna, men när företag och kapital kan flytta obehindrat inom EG, kommer de att placera sina tillgångar där det skattemässigt är mest lönsamt.

Så även om inte EG beslutar om någon gemensam skattesats kommer marknaden att reglera det, eftersom

inget land vågar ta risken att bli tömt på resurser och kapital. Det kommer att ske en anpassning till de länder som idag ligger lägst.

EG har också utarbetat förslag på direktiv för harmonisering när det gäller energiskatt, skatt på försäkringar, ränteskatt, fastighetstaxeringar, med mera.

Ökad privatisering

Går man igenom de inkomster som Västeuropas stater har för att bygga sin välfärd och driva en offentlig sektor, så kan man se att EG i nuvarande skede är på väg att avhända staterna deras möjligheter att alls bedriva någon välfärdspolitik. I stället för att enas om skattesatser som ger resurser för att säkerställa och utveckla välfärden, så utreder EG-kommissionens tjänstemän möjligheterna att föreslå besparingar inom den offentliga sektorn. En ökad privatisering är på väg.

Vad kommer det här att betyda för Sverige, som har ambitionen att harmonisera inom alla områden, utom då det gäller försvars- och säkerhetspolitik? En skatteharmonisering, med kraftigt minskade inkomster för staten som följd, vad kommer det att få för konsekvenser för den offentliga sektorn och för Sveriges kvinnor?

Frankrike räknar med att förlora 140 miljarder kronor till sin statskassa varje år. Danmark förlorar 40 miljarder kronor. Hur mycket kommer Sverige att förlora med de harmoniseringplaner som finns?

1980-talets skattepolitik har inneburit att skattesänkningar för höginkomsttagare finansierats med höjda indirekt skatter, som drabbar alla lika, vilket gör att staten i dag är helt beroende av att hålla mervärdesskatten och punkt-skatterna på en fortsatt hög nivå.

Men om man vill öppna gränserna för varor och tjänster 1992, kommer man att tvingas besluta om skattesatser som ligger långt under de svenska. I Danmark kallar de kritiska debattörerna EG:s skatteharmonisering för "en nationell ekonomisk katastrof", och i Frankrike har premiärminister Rocard påpekat att landet står inför "risken av en bankrutt statskassa om 5-6 år".

Minskade inkomster

Om man räknar plus och minus kommer statens inkomster att kraftigt minska vid en EG-harmonisering. Det kommer att innebära en ytterligare press på den offentliga arbetsmarknaden. Offentliga sektorn kommer inte att ha

resurser till alla. En gigantisk privatisering av vård och omsorg kan bli följden, och vi tvingas överge den generella välfärdspolitik.

I och med att valutaregleringen avvecklats har regeringen frånhänt sig möjligheten att bedriva en aktiv arbetsmarknadspolitik för full sysselsättning och en solidariskt lönepolitik. Svensk industri investerar i dag mer utomlands än i Sverige. Det är därför vi har en minskad produktivitet.

I Danmark kan man till exempel redan i dag se nedskärningar på en rad socialpolitiska områden, samtidigt som man har en ökande arbetslöshet, en ökande utlandsskuld. Och allt vackert tal till trots - en minskad export till EG-län-

derna. Man befärar en urholkning av socialpolitiken, en öppning för privatiseringar, privata försäkringar, och så vidare. Ett intåg i två tredjedelssamhället.

Försämringarna av den offentliga sektorn är frågor som i hög grad berör kvinnorna. Tyvärr tvingas vi konstatera att regeringen, i det nätverk av arbetsgrupper som ska arbeta med integrationsfrågorna och konsekvenserna för svenska förhållanden, inte lyckats uppbringa en enda liten ruta där man diskuterar konsekvenserna för den offentliga sektorn. Möjligen är det en konsekvens av att det inte finns en enda kvinna med i regeringens integrationsbyråkrati!

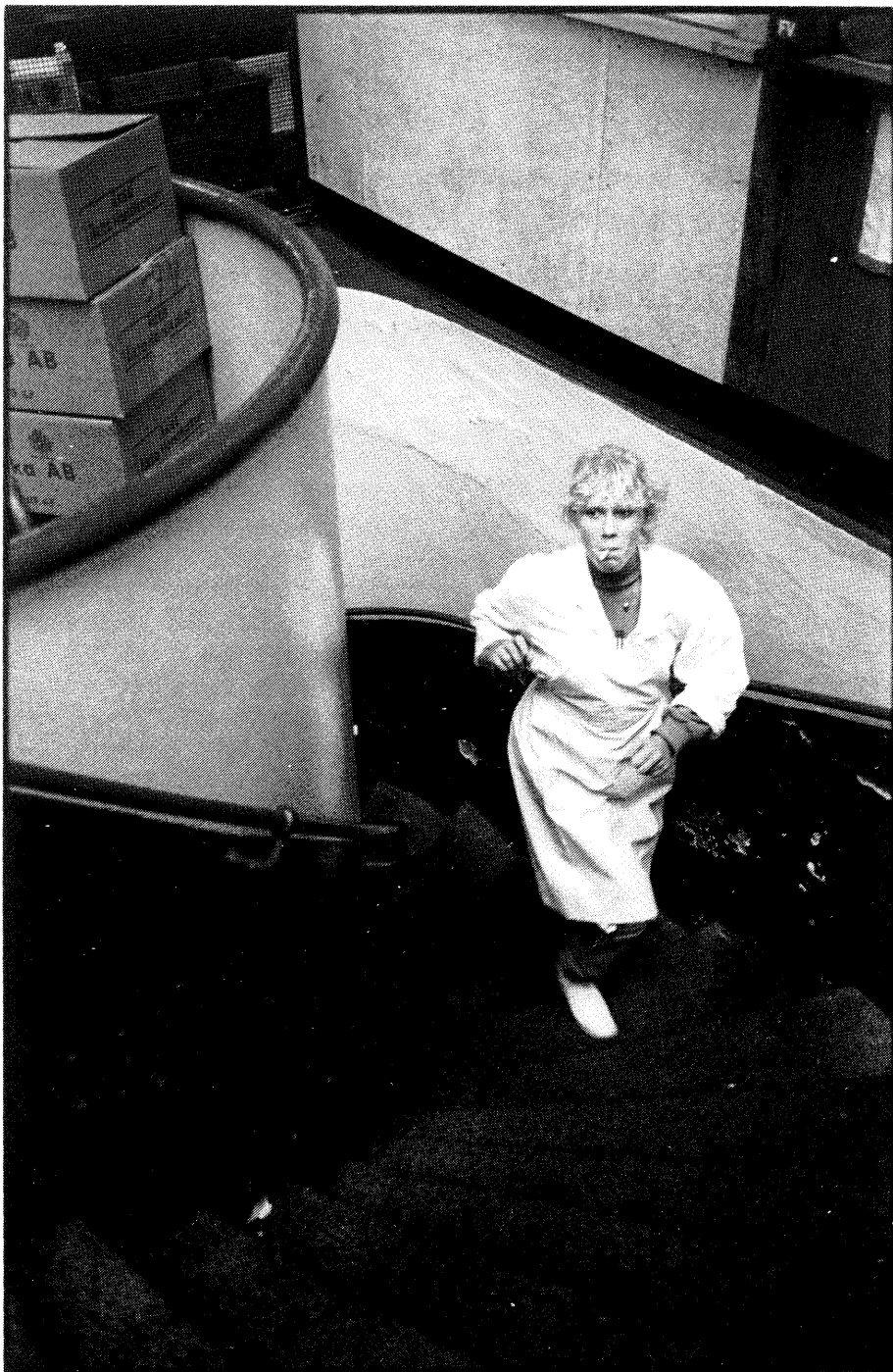

Bild: Jerzy Kowalski

Dikter

av
Mari Jonsson

En gång var du elva år
gick över ängen
i varm vind med
fiskespö i handen
lät dina ögon vandra
över sjön och
båten neg när du
klev i och
det var sommar

Trädmusik
med utspända nerver
höll de grenkonsert
hela natten
skulle jag ha kunnat
stå där om jag inte varit
rädd att hamna
vid sidan om
ensamheten

Vände dig ryggen
lade ögonen under kudden
lungorna snyggt
på en stol
hjärtat satte jag
på kvart i åtta

Flugor som ramlat
ner i vattenhinken
brukar jag rädda
sa väninnan
Sen brukar jag
slå ihjäl dom med
baksidan av en tidning
Jag kan inte
se dom drunkna

En del kommer att begära
särskilt kvitto sen
på att de har
levat och så
försöka dra av det
på firman

RECENSIONER

När författaren **Marit Paulsen** var i Göteborg och höll fredstal den 12 december för några år sedan, hade vi, en grupp fredsaktivister, lite eftersnack och kaffe med dopp innan nattåget förde Marit tillbaka till Dalarna. Vi bytte pepparkaksrecept, talade om surdeg och om hur mycket surdeg det behövdes i världen. Hon var så handfast, så direkt och praktisk.

Nu har det kommit en bok av Marit Paulsen. **HELA SVERIGE - eller kaos** heter den. Vad som slår läsaren mest är just det handfasta, direkta och praktiska som har blivit ett varumärke för Marit Paulsen och gör att hon "går hem i stugorna", i ordets bästa bemärkelse.

Boken är som det bästa pedagogiska uppslagsverk över ämnena biologi och kemi, över demokrati och ekonomi, över politik, makt och - kärlek. Den handlar kort sagt om HELHETEN.

Hon kan så mycket, hon Marit. Förklarar enkelt och bra, krånglar inte till det. Korta stycken om biosfären, ozonet, klimatförändringar, koloxid och kväveflödet, får mig först att bli rosenrasande över det redovisade oförståndet och sedan öm som en mor som vill skydda vår planet som ett spädbarn.

"Ingen människa kan undgå att se de bortfräta näsorna på skulpturerna - hur tror du barnens lungor mår av samma luft", frågar hon apropå för-urningen.

I Kenya kunde jag för några år sedan lätt upptäcka bekämpningsmedlet DDT som ohämmat sprutades bland annat på kaffebuskarna. Förvånade miner mötte mig när jag berättade att DDT varit förbjudet i Sverige i snart 20 år. Marit skriver att DDT trots det långa förbudet fortfarande finns kvar i naturen - och att för övrigt "allt som släpps ut och som inte bryts ner fort, sprider sig genom hela biosfären".

Tilltagande allergier

Hon ger exemplet Toxafen. Detta preparat har mest använts i USA, men knappast i Sverige. Ändå har det påvisats i svensk insjöfisk. Hon pratar om de tilltagande allergierna, om gentekniken med vars hjälp kemi-

**MARIT
PAULSEN**

**Hela
Sverige**

- eller kaos

GIDLUNDS

Marit Paulsen

Hela Sverige

- eller kaos

Gidlunds bokförlag 1990

företag vill få fram växter som ska tåla dessa företags miljögifter.

"Detta är för mig den suveräna galenskapen", utbrister författaren. Men hon ger sig inte. Hon upptecknar, belyser, kommenterar och ger användbara råd till makthavare, till dig och mig. Kom ihåg att "en dålig soffa, en usel leksak "kostar" exakt lika mycket goda råvaror som en hållbar soffa av hög kvalitet eller en leksak som håller för flera barn".

Vi måste lära oss att tänka i termer av miljöbilligt och miljödyrt.

I avsnittet om Hela Sverige talar Marit ur egen glesbygdserfarenhet.

"Landsbygden - speciellt glesbygderna - förefaller enbart vara en sällsamt fattig kusin som det handlar om att ge någon slant så pass att det finns ett lite småvackert Sverige att semestra i för de framgångsrika i stan". Men, vet man då inte att grunden för Sveriges ekonomi fortfarande är jorden, skogen, bergen och älvarna? Och att skogen ensam svarar för hela export-

överskottet? Ändå är alla utredningar som gäller landsbygden och de därpå följande reglerna och pålagorna sedda från storstadshorisont.

Marit har plöjt sig igenom dem alla och hennes slutomdöme är inte nådigt. Helhetsförståelsen hos makthavarna lyser med sin frånvaro. Så har också regeringens (läs socialdemokratiens) uttalade krav på jämlikhet via en skäralla-över-en-kam-politik (det vill säga den heliga generaliteten) kunnat leda till en tilltagande ojämlikhet för glesbygdsbefolkningen, och gör det till slut omöjligt att bo kvar ute i de glesaste byarna.

De tre K:na

På en kvinnokonferens i Düsseldorf nyligen talade någon om de tre K:n som befolkar EG: Konserner, Kaserner och Karlakarlar. Nu återfinner jag ett helt K-samhälle i Marits bok: K för Kunskap, Karriär, Kontakter, Kompetens, och så vidare. Marit spar inte på krutet när hon gisslar K-människan och dess K-livsstil.

"De nya skatteförslagen syns utgå från att vi alla är K-människor... men vem lagar maten? vem vårdar deras barn? vem byter blöjor på deras gamla mamma? Och hon sammanfattar K-kapitlet med frågan "Har Kejsaren K några Kläder?"

Det står mycket klokt i denna bok också om information, om svårigheten att sovrå, om vår stelnade demokrati, om hoppet och kärleken till djuren, om maten.

"Mat är mer än näringslära! Mat är närhet, tröst och vardag. Mat är kärleksgest och skönhet..."

Och så finns där råd i mängder hur just du och jag ska kunna delta i och känna oss ansvariga för att hela Sverige ska få leva och våra barn och barnbarn därtill.

"Ta utmaningen i dina egna händer. Framtiden är ditt beslut!"

Med denna uppmaning och utmaning slutar boken. Läs den och sprid den!

Erni Friholt

PS Hela Sverige - eller kaos, kan beställas från Haga Bokcafé i Göteborg, tel: 031-42 40 33.

Fredsforskare om framtiden

av Ola Friholt

Vad betyder omvälvningarna i Europa för tredje Världens framtid? Detta behandlades på ett fantasieggande sätt vid ett seminarium i Göteborg den 24 och 25 mars. Fredsforskarna Johan Galtung, Björn Hettne och Mats Friberg föreläste.

Den sist nämnda skisserade ett önskvärt framtida Norden med självtillit på lokalt, nationellt och nordiskt plan.

Detta växer fram i ett Europa som blir uppdelat i regioner. Problemet är att utvecklingen idag går mot ökat utbyte med EG och USA, och minskat utbyte inom Norden. Mats avslutade med tesen att den största gåvan till omvärlden och Tredje Världen är att inte leva på dess resurser.

Även Björn Hettne betonade möjligheten att världen i framtiden kommer att delas upp i ekonomiska regioner.

Han indelade europeisk säkerhetspolitik i tre perioder: Klassisk maktbalans från 1815 till 1914, kallt krig från 1949 till -89 och den framtida möjliga alleuropeiska fredsordning vi kan hoppas på. Dagens utvecklingstendenser kan skönjas i olika nationers eller intressegruppers "projekt":

1. Det atlantiska, med fortsatt USA-dominans
2. Den fredliga samexistensen, med Sovjet och USA som poler
3. Den europeiska supermakten, med EG istället för USA
4. Det Trilaterala projektet och
5. det Globala beroendet, vilka båda nöjer

sig med reformer i dagens världsordning.

6. Fästning Europa och
7. det Gröna Europa, som båda är alternativa självtillitsprojekt för hela Europa, en röd-grön allians. För Tredje Världen betyder framtiden starkare regional inordning: Latinamerika under USA, Afrika under Europa, övriga under Stillahavsregionens stormakt Japan.

Johan Galtung delade in Europa i fyra regioner, en i varje hörn. Idealet för europeisk politik har länge varit Romerska Imperiet. Efter en decentraliserad fredlig medeltid började en maktkoncentration till nordöstra hörnet från omkring 1500 till 1914. (Belgien, Frankrike, Holland och England drog nytta av den spanska och portugisiska kolonialismen).

Efter 1918 kom motreaktionen från de tre andra regionerna: fascismen i syd med Salazar, Franco och Mussolini som ledstjärnor. I öst kommunismen med Lenin och Stalin. Tysk Nazism var mer traditionellt imperialistisk.

Från 1945 blev motmakten delvis nedmonerad, 1989 slutgiltigt. Detta betyder att nordväst hörnet kan breda ut sig igen. Kärnan är EG:s åtta gamla kolonialmakter.

Drivkrafter i Europas ursprungliga expansion utåt var:

1. Romerska riket som modell
2. Nationalismen: Varje stat vill bygga ett Rom.
3. Kristendomen, som hade rätt och plikt att omvända resten av världen.
4. Hotföreställningar om orientalisk kul-

tur som despotisk och dekadent, gav en tredelad fiendebild: a) Ryssland - den sovan- de jätten som en dag skulle vakna, b) det turkiska/muslimska väldet som nådde Wien 1683, och c) "det vilda och hedniska" hos övriga kulturer.

Med Gorbatsjov kom den vändpunkt som folkrörelser eftersträvat och sedan fullföljde. Triumf för folkrörelser som freds- rörelsen och dissidentrörelsen, politiken till folket (Bort med experterna!), och slutligen en triumf för den fredsforskning som arbetat med ickevåld, ensidig nedrustning, med mera.

Galtung anser att framtiden hyser fyra huvudkonflikter. De orsakas av 1) etniska motsättningar i Östeuropa, 2) Östeuropas inordning som Tredje-Världenekonomi under Väst, 3) framväxten av Det Fjärde Riket med anspråk på Polen, och 4) EG utvecklat till Europeisk Union med en "Europeisk armé". Framtiden utlovar, enligt Galtung, en än hårdare utsatthet och kamp för Tredje Världens fattiga, och snabb expansion för Japan och Tyskland, vilkas intresseområden kommer att mötas i Ural in på 2000-talet.

Johan Galtung menar att det finns risk att oppositionen mot en sådan utveckling återigen blir fascistisk, eftersom vänsterns ideologi och idiom för tillfället är förbrukade. Mest hopp ser Galtung i resultatet av folkomröstningen i Schweiz i december 1989, då 35,6 procent av befolkningen röstade ja till militär avrustning.

Uppmaning från SKV till Sveriges utrikesminister:

KRÄV AV DEN ISRAELISKA REGERINGEN ATT DE ÖPPNAR DE PALESTINSKA SKOLORNA

Göteborg den 2 mars 1990

Till Utrikesminister Sten Andersson

Vi i Svenska Kvinnors Vänsterförbund, följer på nära håll vad som händer i Israel och i de ockuperade områdena. Vi ser med förfäran hur Israels regering och militär använder ockupationsmaktens alla raffinerade förtryckarmetoder mot palestinier- na.

I slutet av oktober fick vi här i Göteborg ögonvittnesskildringar om situationen, av två kvinnor från Ramallah och Haifa.

De besökte vårt seminarium, som var en upptakt till den stora internationella kvin- nokonferens vi förbereder tillsammans med *Internationella Kvinnoförbundet för fred och frihet* och *Kvinnor för fred* samt med

israeliska och palestinska kvinnoorganisa- tioner.

Vi har genom vår internationella organi- sation, *Women's International Democratic Federation*, fått en rapport om att Israels regering som repressalier mot palestinier- na, håller alla skolor stängda. Internatio- nella lärarförbundet har inlett en aktion, för att tvinga Israel att öppna skolorna igen.

Vi vill nu be dig och svenska regeringen, att ni genom era kontakter kräver att barn- en och ungdomarna får sina skolor tillbaka, ett elementärt krav i en så kallad demo- kratisk stat.

Med vänlig hälsning
**SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND**

Barbro Andersson

Svar:

Tack för ert brev 1990 03 02 i vilket ni framför er oro för Israels stängning av palestinska skolor på de ockuperade områdena. Låt mig säga att jag helt delar er syn. Vi har från svensk sida, både inom FN och i samtal med israeliska regeringen, vid upprepade tillfällen krävt att Israel respekterar gällande internationella konventioner om skydd av civilbefolkningen på de ockuperade områdena.

Sten Andersson

Sommaren 1990

8 - 10 juni, Kvinnofolkhögskolan

Vi lär oss om EG:s historia och om dess betydelse för Sverige, och särskilt för oss kvinnor. Är EG bra för oss? Vad kan vi lära av de danska kvinnorna?

Kursansvarig: Birgitta Rang. Samverkande är IKFF, SKV och Kvinnor för fred. **Information:** Kvinnofolkhögskolan, Tel: 031 - 12 64 20

11 - 15 juni, Stocken, Orust

Fördjupningskurs om EG. Kursen är förlagd hemma hos Erni Friholt, SKV. Kom och skaffa mer kunskap om EG ur kvinnoperspektiv. **Anmälan:** Stocken, tel: 0304 - 512 15. Självhushåll.

Anti-EG- arbetet i full gång i Göteborg

Eftas stora jubileumsmöte hålls i Göteborg den 12-15 juni. Då ska vi vara där och tala om vad vi tycker om regeringens EG-politik.

Vill du komma med i arbetet i Göteborgs-kommittén mot EG-anpassningen, är du välkommen att höra av dig till **Barbro Andersson**, tel: 031-26 51 05. Vi har planer på studiecirkel och seminarier, ett börjar redan i september. Vi ska också varje lördag sälja tidningen "Kritiska Europafakta" som ges ut av Rådet för kritisk EG-information i Stockholm, "Kritiska Europafakta" behöver många prenumeranter. Postgiro: 433 02 07-4. Fyra nummer per år kostar 40 kronor.

11 - 16 juni, Närpes, Finland.

Nordiskt Fredsläger med Finlands försvarsminister Ole Norrback, Björn Ökern, Nej till Atomvapen, Norge, och Cilla Lundström, Svenska Freds i Sverige. **Information:** Sveriges Fredsråd.

3 - 7 juli, Helsingfors och Tallin

9:e END (European Nuclear Disarmament)-konferensen. **Information:** END-Conference, Preparatory Committee, Fredrikinkatu 63 A 6, SF-00100, Helsingfors, Finland

4 - 8 juli, Alternativ till EG på Vega

500 delegater från olika organisationer håller Nordisk Folkriksdag på Vega. Man ska bland annat diskutera nordiska alternativ till EG och besluta om konkreta åtgärder. Riksdagen kommer att arbeta utifrån de motioner organisationerna lämnar in. Mer **information** om Vega kan du få av

Barbro Andersson, tel: 031-26 51 05 eller direkt från Vega av **Martin Skjefstad**, tel: 00947 86 35291.

Kvinnotält på Bornholm 25 - 29 juli

Kvinnors liv - kvinnors eld. Tältet öppnas med sång och dans. De följande dagarna ägnar vi bland annat åt kvinnors fred, kvinnors ekologi, kvinnors ekonomi. SKV ansvarar för en eftermiddag i kvinnotältet. Då blir det träff med kvinnor från de baltiska länderna. 20 sovplatser är reserverade för SKV-medlemmar. **Anmäl** dig till Zaida, Göteborgskontoret. Tel: 031 - 14 40 28

24 - 28 juli, Helsingborg

Sommarmöte 1990 på temat *Vad är då en människa?* Om människosyn och människovärde. Föreläser gör bland annat **Barbro Beck-Friis**, läkare från Motala med erfarenhet från svenska långvården, **William Kennedy**, katolsk biskop och sociolog, **Georg Klein**, cancerforskare, författarna **Agneta Pleijel**, och **Sven Lindqvist**.

Information: KHS kansli, tel: 018 - 12 44 94

8 - 12 augusti, Trondheim

Nordiska Kvinnors Fredsnätverks årliga möte. Bland annat planering och förberedelse för Aktion Nordlys. En icke-våldskurs. **Kontakta** Birgitta Nilsson, tel: 031 - 48 84 53.

23 - 26 augusti, Västerås

Fredspolitik på 90-talet. Arr: Svenska Ekumeniska Nämnden och Ekumeniska Rådet i Västerås. Konferensen är öppen för alla folkrörelseaktiva. Under konferensen arbetar man i grupper fram frågeställningar och förslag som därefter ställs till tre målgrupper: stormakterna, regeringen och riksdagen, samt kyrkorna och samfunden. Några av gästerna är **Inga Thorsson**, **ÖB Bengt Gustavsson** och **Desmond Tutu**. För **information** och anmälan: Liesel Lind, Dragverksgatan 138, 724 71 Västerås, tel 021-35 82 32

1 - 2 september, Göteborg

North Atlantic Networks (NAN) årliga konferens kommer att hållas i Göteborg, och med de omvälvande händelserna på land i Europa som grund, diskutera nedrustning till havs. **NAN-Organizing Committess**, tel: 031 - 11 31 84

21 - 23 september, Göteborg

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har kongress. Kontakta Zaida Hagman, tel: 031 - 14 40 28.

Notiser

Rätt person

Östtysklands nye försvarsminister, prästen Rainer Eppelmann, har suttit åtta månader i fängelse för vapenvägran. Han är också nedrustningsminister.

I januari 1982 utfärdade han Berlin-apellen som krävde östtysk nedrustning och ett stopp för all vapenproduktion i DDR. (Christian Palme, DN, 14 april)

Prag stoppar vapenexport

"Tjeckoslovakien kommer att upphöra med sin omfattande vapenexport till arabländerna och PLO. "Vi kommer gradvis att ställa om våra vapenfabriker till civil produktion", sa den tjeckoslovakiske vice premiärministern Josef Harnatka. (DN 10 febr)

Svenska folket mot JAS

Gertrud Anljung Lund, medlem i SFSF och IKFF, har på egen hand och egen risk beställt en opinionsundersökning om svenska folkets attityd till JAS-projektet. I ett kommande nummer ska *Vi Mänskor* skriva mer om denna modiga och kloka kvinna.

Bygga och bo på kvinnors villkor

Nordiskt arbetsseminarium för kvinnor Örebro, den 24 till 26 augusti 1990

Nordiska Kvinnors Bygg- och Planforum inbjuder till detta seminarium. Alla kvinnor, såväl politiker som tjänstemän, som är intresserade av samhällsbyggnad är välkomna. **Upplysningar:** Kvinnors Byggforum c/o Kvinnocentrum Birger Jarlsgatan 22 114 34 Stockholm

Vi vill fred - frihet - rättvisa

Rapport från Internationella
Kvinnoseminariet i Düsseldorf
10 och 11 mars 1990.

Av Barbro Söderberg och
Erni Friholt

En stor sal, många kvinnor, prassel, prat och förväntningar. Där kommer de!

Filharmonikerna med dess dynamiska dirigent. Och alla är de kvinnor. Och de spelar enbart verk av kvinnliga tonsättare, varav ett uruppförande från 1700-talet!

Vi njuter, vi växer två tum, och tackar med långa applåder Clara Schumann-orkestern, den enda kvinnliga filharmoniska orkestern i Västtyskland, för deras strålande dynamiska spel. Och för att de synliggör kvinnors kreativitet på ett område som länge varit dolt för oss.

Detta var det kulturella debattinlägget på seminariet, där 145 kvinnor från väst- och östeuropa deltog. Där fanns några långväga gäster från New York och Kongo, och ett flertal kvinnor från KDV i Berlin.

Motsvarigheten till svenska SKV och IKFF lokalt i Düsseldorf hade arrangerat seminariet, och deltagarna delades upp i fem arbetsgrupper. Teman för grupperna var:

Kriget bär ej kvinnors ansikte.
Solidaritet är folkets kärleksfullhet och kvinnors kraft.

Kvinnor gestaltar framtidens Europa.

Internationellt samarbete - FN - Ideella organisationer.
Självbestämmande.

Barbro Söderberg deltog i arbetsgruppen kring Solidaritet. De flesta av kvinnorna i gruppen bodde i Västtyskland, men flera kom ursprungligen från andra länder, framför allt från Turkiet.

Alldeles nyinflyttad i Västtyskland var Sankie Nkondo, som just tillträtt sin post som ANC:s representant i Tyskland och Österrike. Sankie värdade till all världens kvinnor om hjälp.

- De svarta männen har skilts från sina familjer, kvinnorna utsätts cyniskt för förgiftning, barnen får näringstillägg som inte får säljas i Europa.

- Det pågår ett folkmord på den svarta befolkningen och vi får i

detta läge inte släppa efter på kra-ven på bojkott och sanktioner.

- Kvinnorna behöver pengar och de välkomnar bistandsprojekt som sker i samarbete med folket. Till exempel forskning om medicin till kvinnor, mat till barnen och hjälp att upprätta lokalstyrelse, kooperativ, där kvinnor bland annat kan få undervisning om preventivmedel.

En annan kvinna som gjorde starkt intryck, var Bosiljka Schedlich från Jugoslavien. När hon var 19 år kom hon till Berlin för att under ett år tjäna ihop pengar till en universitetsutbildning i sitt hemland. Hon fick aldrig ihop pengar att åka tillbaka. Hon arbetar nu som tolk i Berlin och har tillsammans med andra jugoslaviska kvinnor bildat en förening som stödjer och ger mod åt de jugoslaviska invandrarna.

Bosiljka var inte den enda som talade om det ökande främlingshatet. Rasismen håller jämna steg med nationalismen, och man fruktar att "när östtyskarna kommer in, åker utlänningarna ut".

Resignerade och uppgivna tyska kvinnor upplever just nu kvinnoprotester som "droppar på en het sten" - det fräser till och blir tyst.

I gruppen där Erni Friholt deltog, byttes erfarenheter om EG och vad EG-anslutning kommer att betyda för kvinnorna.

Deltagarna från EG-länderna skräddade inte orden. De menade att majoriteten av kvinnorna blir förlorare i denna marknad.

EG är skapat för storindustrins behov!

I detta "lilla Europa", med 12 länder, finns idag 44 miljoner fattiga, 16 miljoner arbetslösa, och allt vad den medföljande sociala misären, innebär.

Den kvinnliga arbetslösheten ligger officiellt 5 procent högre än männens, men i verkligheten är den mycket större.

Kvinnor tvingas ofta till deltid-sjobb med stor diskriminering till följd, vad gäller sociala rättigheter och kvalifikationer. Mellan 75 och 92 procent i EG-länderna är deltid-sarbetande kvinnor.

Närmare 40 undersökningar, utförda för EG:s räkning, tar upp följderna av EG:s politik på de mest skilda områden, men ingen enda befattar sig med frågor som rör kvinnor.

Varor, tjänster och människor ska fritt kunna föras över mellan EG-länderna. Har någon tänkt på lågavlönade, ensamstående mam-mor, när dessa för kapitalet så användbara idéer utarbetas?

Beträffande Tysklands återförening talades det om den tyska fyl-lan, den osunda patriotismen, Blitz-kriget mot DDR - när dess företag,

hus, varor och människor köps upp av Västtyskland.

De närvarande kvinnorna från DDR kände sig både ledsna och arga.

- Vi har också något att komma med, sa de. Vår socialförsäkring, vår barnavård, och arbetslösheten som är ett okänt begrepp hos oss. Överallt ser vi bara män. Nu gör de upp, i öst och väst - återigen över våra huvuden.

Någon viftar med en bok till svar: "Europatriarkatet eller kvin-nors uppror?"

Ännu har vi chansen att blanda oss i, att förändra i vår riktning. Vi måste gå samman och bli starkare. Det "europeiska huset" får inte bli ett herrehus. För övrigt skulle det väl snarare behövas ett hus för hela

INSAMLINGAR

Nicaragua

Postgiro: 475 37 19 - 6

Gun Höjlund V Frölunda	1200:-
Fyrklövern Johanneshov	1000:-
Restsumma från	
Karin Lentz	1000:-
Hillevi Österberg Umeå	200:-
Kerstin Österberg Järfälla	1000:-
Ränta 1989	2097:-

I förra numret av Vi Män-skor insmög sig ett fel angående ett jubileumsbidrag från Kvinnor för fred till SKV:s 75-årsdag. Bidra-get var 300 kronor, inte 200 kronor som det felaktigt stod. Vi ber om ursäkt för misstaget och tackar för gåvan. Red. Övriga insamlingsbidrag publiceras i nästa nummer.

KONGRESSEN

av Evy Andrén

Kära SKV-are!

Nu närmar sig tiden hastigt till förbundets kongress. Den ska hål-las i Göteborg den 21 till 23 sep-tember 1990. Våra närmaste upp-gifter är att skriva motioner. Många och bra sådana att arbeta med, förväntar vi oss i förbundsstyrel-sen. Skriv så snart som möjligt! Ombud till kongressen ska utses och väljas av avdelningar och grup-per. Enligt våra stadgar ska en de-legat utses på varje påbörjat 25-tal medlemmar. Exempel; har man 27 medlemmar, så ska två delegater utses. Glöm inte bort att utse sup-peanter. Dessa uppgifter vill vi ha senast 15 augusti. Alla SKV-med-lemmar är välkomna till kongres-sen. Har du förslag eller synpunk-ter på bra program för kongressda-garna, så låt oss få veta. Vi ska naturligtvis också ha fest med tombola. Vinster tas tacksamt emot. Motioner och förslag skickas till kontoret i Göteborg. Linnégatan 21, 413 04 Göteborg. Tel: 031-14 40 28.

Augusta

Tonnings Fond

Den 8 mars 1990 utdelades medel ur fonden till följande: Emma Maldonado Gac, för resa till Chile, som är Emmas hemland. Emma skall där starta en alfabetiserings-skola. Mirella Mundos, för resa mellan sitt hem i Malmö och till sin skola i Stockholm. Mirella stude-rar Kooperation. Malmö SKV-avdelning, för planering av freds-dagarna på Bornholm i sommar. Helena Svensson, för resa till Australien, för att där studera bi-blioteksväsendet. Evy Andrén, Barbro Andersson och Marie-Louise Carlberg, för deltagande i ett kvinnomöte i Östra Jerusalem. Karlstad SKV-avdelning, för resa till Småland. Gunilla Carlstedt, för resa till England. Gunilla är läkare och skall besöka ett kvinnosjukhus där. Eva Thorstensson, för vila och rekreation. Allt som allt utdelades 24 000 kronor. Vi vill här påminna alla som önskar söka ur fonden att inkomma med ansökan innan de-cember månad, 1990. Lördagen den 1 december samlas kommittén och bestämmer vart pengarna går. Sti-pendiet kan sökas av enskilda eller grupper av kvinnor. Medlemskap i SKV är en förutsättning för att erhålla stipendium. Fondstyrelsen kan i undantagsfall frångå denna princip, om ansökan avser ett än-damål som ligger nära SKV:s stad-gar och därför verkar synnerligen angeläget att stödja. Varje sti-pendiat skall senast ett år efter erhållet stipendium avge skriftlig rapport till fondstyrelsen. Ansökan skick-as till: Svenska Kvinnors Vänster-förbund Barnängsgatan 23 116 41 Stockholm

Gesundastugan

Tillbringa en härlig vecka i vår stuga. Det finns fortfarande några veckor lediga i juni, juli och augu-sti. Ring Göteborgsexpeditionen, tel: 031 - 14 40 28, eller Evy An-drén, tel: 031 - 47 40 02.

FN har

proklamerat

1990 som ett internationellt läskun-nighetsår.

Att bekämpa analfabetismen och främja läskunnigheten är fortfarande en av de främsta uppgifterna för internationell biståndspolitik.

UNESCO har som mål att anal-fabetismen ska vara utrotad i bör-jan av nästa århundrade.

En betydelsefull inledning till analfabetiseringsarbetet blir den stora världskonferensen om läskun-nighet och utbildning, som anord-nas i Bangkok, Thailand, i början av nästa år. UNESCO, Unicef, UNDP och Världsbanken, står för det gemensamma arbetet.

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Postgiro 50 50 95-0. Insamlingskonto 5 13 23-4

Barnängsgatan 23
116 41 STOCKHOLM
Tel. 08-40 92 05
(Tisdag och torsdag kl 13.00-15.00)

Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG
Tel. 031-14 40 28
(Måndag-fredag 10.00-15.00)

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck. Förbundets målsättning är

- Att verka för jämlikhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.
- Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa, och ges samma utbildningsmöjligheter.
- Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval – mot krig och imperialism, krigens främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.
- Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.
- Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism.
- Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

* * * * *

SKV har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund till Kvinnor-

nas Demokratiska Världsförbund, (Womens' International Democratic Federation, WIDF).

KDV har 138 anslutna organisationer i 124 länder med flera hundra miljoner medlemmar. KDV har konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd samt hos UNESCO. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag.

SKV-avdelningar

Arvika

Brita Tener
Högåsvägen 4
671 00 Arvika

Ambjörby

Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel. 0563/802 32

Forshaga-Kil

Ingela Ahlberg
Prästbol PI 7003
665 00 Kil
Tel. 0554/153 07

Finspång

Anna-Lisa Göransson
Grytölsvägen 24
612 00 Finspång

Göteborgsdistriktet

Zaida Hagman
Säckgränd 3
415 03 Göteborg
Tel 031/25 31 65

Bjurslätt

Harriet Engman
Långströmsg. 50 A
417 25 Göteborg
Tel. 031/53 66 96

Centrala avd i Göteborg

Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 Göteborg
Tel. 031/47 40 02

Mölndal

Gunhild Johansson
Storgatan 26
431 31 Mölndal
Tel. 031/27 71 04

Gävle

Ingger Johansson
Hamiltongatan 32
802 20 Gävle

Huskvarna

Ingrid Nilsson
Hagstengatan 5 A
561 34 Huskvarna
Tel. 036/13 74 55

Karlshamn

Sonia Karlsson
PI 1049
290 72 Asarum
Tel. 0454/291 60

Karlstad

Siv Dahlgren
Mellqvistvägen 1
663 00 Skoghäll
Tel. 054/239 15

Katrineholm

Gunnel Rudin
Storgatan 46 A
643 00 Vingåker
Tel. 0151/122 00

Kramfors

Marie Sölvebring
Svanö 1764
870 40 Lunde

Linköping

Sonja Wahlstein
Eklundsgatan 5
582 63 Linköping
Tel. 013/13 08 48

Luleå

Agnes Wennberg
Vinkelgränd 1
951 41 Luleå
Tel. 0920/195 34

Lund

Astrida Svensson
SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel. 046/20 08 22

Malmö

Anna Landberg
Bildesgatan 1
211 57 Malmö
Tel. 040/23 40 76

Örebro

Marie Wikner
Äsbyvägen 7
703 75 Örebro

Olofström

Carina Gillberg
Snöbärsvägen 12
293 00 Olofström
Tel. 0454/400 77

Piteå-Munksund

Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel. 0911/372 76

Södertälje

Ulla Ringström
Högåsvägen 39
151 31 Södertälje
Tel. 0755/649 62

Skövde

Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde

Stockholms södra förorter

Eva Danielsson
Mariestadsvägen 8
121 50 Johanneshov
Tel. 08/49 57 00

Stockholms innerstad och norra förorter

Gerd Thambert
Äsögatan 170:1
116 32 Stockholm
Tel. 08/41 46 51

Spånga

Elice Möllgren
Hinderstorpsvägen 33
163 72 Spånga
Tel: 08 - 761 16 37

Umeå

Katarina Sandström
Klaverstråket 32
902 57 Umeå
Tel. 090/12 17 38

Uppsala

Anneli Granholm
Stenhagen 73 A
752 63 Uppsala
Tel: 018 - 46 97 00

Förbundsordföranden:

Aase Bang
Herrgårdsgatan 12
652 24 Karlstad
Tel. 054/18 99 61

Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 Göteborg
Tel. 031/47 40 02

Erni Friholt
Stocken 2127
440 80 Ellös
Tel. 0304/512 15

POSTTIDNING

Prenumerera på Vi människor!

Det är tidningen som berättar om kvinnors verklighet i Sverige och i andra länder. Som visar samhället ur perspektiv som du inte hittar någon annanstans. Som vill väcka glädje och vrede – ge kunskap och insikt.

Prenumeration på Vi människor 100 kr/år
Stödprenumeration: 150 kronor

Namn
Adress
Postnummer/ort

Porto

vi människor

prenumeration
Barnängsgatan 23
116 41 STOCKHOLM

VI MÄNSKOR behövs PRENUMERERA!

Fyll i kupongen så vidarebefordrar vi den till din lokalavdelning.

- ☐ Jag är intresserad och vill veta mer om SKV
☐ Jag vill bli medlem i SKV

Namn
Gatuadress
Postadress
Telefon

Porto

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG